

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

BcA. Zuzana Válková

**ILUSTRACE V KNIHÁCH PRO DĚTI
PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci včetně příloh vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

podpis autora

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Daně Cibákové, Ph.D. za vstřícný přístup, podněty, rady a připomínky při vypracování mé bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ	6
1.1 Dítě předškolního věku	6
1.2 Kniha	6
1.3 Literatura pro děti	8
1.4 Ilustrace v knihách pro děti	8
2 LITERATURA PRO DĚTI	10
2.1 Funkce ilustrace	10
2.2 Typy ilustrací	12
2.3 Historie ilustrací	13
2.4 Leporelo a obrázkový příběh	16
2.5 Předčtenářská gramotnost	17
2.6 Rozvoj zrakového vnímání	17
3 SOUTĚŽE ILUSTRÁTORŮ	18
3.1 Historie soutěží	18
4 RVP PV	22
5 NÁMĚTY NA PRÁCI S ILUSTRACÍ	26
5.1 Pavel Čech	26
5.2 Alois Mikulka	28
5.3 Řízená činnost v Mš	30
5.4 Poznámky, postřehy a hodnocení	40
ZÁVĚR	44
POUŽITÉ ZDROJE:	46
ANOTACE	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:	51
SEZNAM PŘÍLOH:	52

ÚVOD

Kdybych měla popsat mou nejdávnější vzpomínku, ve které je četba knihy z nejranějšího dětství, hned mi v myšlenkách vystoupne obrázek z knihy Jana Karafiáta Broučci. Byly to nejkrásnější chvíle strávené u mých prarodičů a tuto pohádku nám dědeček pokaždé čítával. Pouze krátká myšlenka na broučky s lucerničkou vznášejících se nad loukou mi dere slzy do očí. Tak silné byly chvíle, kniha i ilustrace. Pro vypracování bakalářské práce na téma ilustrace v knihách pro děti jsem se rozhodla pro můj velký zájem o výtvarné umění, pohádkové příběhy a literaturu.

Od tří let jsem vynikala při práci s pastelkou a toto nadání mě provázelo celou základní školou, kvůli které jsem si volila střední a následně i vysokou školu zaměřenou na design oděvu. Díky tomu mám silný vztah k výtvarnému umění a myslím, že to je velkou výhodou pro práci s dětmi. Přece jenom je kresba jednou s nejdůležitějších při rozvoji dítěte. Proto se v práci ubírám tímto směrem, jenž je pro mě blízký.

„Je s podivem, že i v té nejmenší dětské pohádce se skrývá schopnost dotknout se hlubinných tvořivých center a probudit je – podobně jako kapka vody skrývá nesmírnost oceánu a bleší vajíčko obsahuje celé tajemství života.“ (Campbell) (Dostupné z: <http://www.pohadkyprodeti.cz/bylo-nebylo/citaty-o-pohadkach/>)

Chtěla bych poukázat na to, jak je důležitá nejen kniha, pohádka, ale i ilustrace v knihách v životě dítěte. V teoretické části své práce vysvětlím pojmy, které se vztahují k této tématice, shrnu historii ilustrací pro celkový všeobecný přehled, popíši funkci ilustrací, čímž je vysvětlena důležitost těchto doplňujících částí. Zastavím se také u hlavních příčin pro rozvoj předčtenářské gramotnosti a zrakového vnímání.

Ve své praktické části se zaměřím na jedny z největších osobností dnešního světa knih Aloise Mikulku a Pavla Čecha. Popíši zde jejich způsob práce a použiji příběhy a knihy těchto umělců pro praktické činnosti, které budu vykonávat v mateřské škole, kde pracuji. Svou prací bych ráda inspirovala k většímu využívání ilustrací při každodenní práci s dětmi v mateřské škole, která silně podporuje předčtenářskou gramotnost.

Chtěla bych zjistit, jak působí na děti ilustrace v knihách, jak si jich všímají, jakou u nich hrají roli a zda se dětem líbí ilustrace našich vyhlášených umělců. Také bych chtěla vyzkoušet, jak se dá pracovat s ilustracemi v mateřské škole, jaké činnosti se dají použít pro praxi. Cílem mé práce je poukázat na význam ilustrací v knihách, vysvětlit, jaké mají ilustrace postavení, jakou mají knihy úlohu v MŠ, jak působí na děti.

1 DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Dítě předškolního věku

Předškolní věk dítěte je věk, ve kterém se z batolete stává bytost, která chce poznat svět. Je to věk mezi začátkem čtvrtého a koncem šestého roku, který je nejdůležitější pro celkový rozvoj osobnosti. Děti začínají svět poznávat hlavně skrze smyslové vnímání. Děti, které se vyvíjejí správným způsobem od malička, napodobují hlavně své blízké a tím se učí. Zkoumají vše hmatem, očima, sluchem, čichem, chutí, vše si chtějí vyzkoušet a všechny dovednosti a schopnosti se odvíjejí od dětské hry. Průměrně od čtyř let se dětem zpomaluje růst, začíná se proměňovat postava, osifikují se kosti. Zdokonaluje se hrubá a jemná motorika, rozvíjí se myšlení, zvyšuje se slovní zásoba a zdokonaluje se řeč, individuální hra začíná pomalu přecházet ve skupinovou atd. (Čáp, Mareš, 2001)

V tomto věku děti přicházejí s velmi oblíbenou otázkou PROČ? Onen malý človíček začíná objevovat svět a potřebuje s naší pomocí uchopit spousty nitěk, které se pomalu a jistě pojí do obrazu světa a jeho fungování. Období je to značně náročné na trpělivost, ale je třeba si stále opakovat, že dítě chce a potřebuje vše vysvětlit, popsat, povídat si a rodiče či dospělí by jim měly vyhovět, odpovídat a věnovat tomuto věku velkou pozornost, protože od toho se odvíjí jejich sebevědomí a celková představa o světě. Dítě si tím zvyšuje slovní zásobu a utváří si v povědomí pojmy. Věřím, že každý, kdo má sebemenší zkušenost s dětmi v tomto „proč“ období, již minimálně jednou došel na konec svých řečnických schopností a nevěděl jak a kudy dál. Přesně v této situaci je tady pro nás papírová záchrana, a to kniha s obrázky a příběhy, které nám pomohou odpovídat.

1.2 Kniha

Trávení volného času dnes zahrnuje úplně jinou zábavu, než tomu bývalo dříve. Zajisté je to způsobeno rychlým technickým rozvojem a vývojem mediálních nástrojů, které na dítě útočí z každé strany a není úplně jednoduché jej od této urychlené reality odtrhnout a nevystavovat dítě tomuto. Doba je uspěchaná a rodiče mohou média a techniku používat jako nástroj pomáhající k jejich volné chvílce, či jako nutnost pro rozvoj dítěte. Je to smutné, ale faktem zůstává, že v rodinách se stále častěji dává přednost médiím, televizním hrám, počítačovým hrám, interaktivní tabuli, místo učení prožitkem. Někteří rodiče tvrdí, že jejich dítě musí jít s dobou, proto nechávají své

nejmenší i v jednom roce mačkat tlačítka telefonu nebo enter na počítači. Neuvědomují si však, že tím dítě povzbuzují k lásce k těmto předmětům a zpomalují tak přirozený vývoj v jiných oblastech, které by se měly rozvíjet. Já osobně patřím ke generaci, která si nepamatuje, že by doma celý den hrála televize. Počítač jsem poprvé viděla až na druhém stupni základní školy ve speciální učebně a o telefonu do ruky se v mém dětství mluvilo jako o nějakém sci-fi. Naší dobrou a velmi oblíbenou zábavou byly knížky, obrázky, pastelky a papíry a čas jsme trávily s rodiči hraním, které nespočívalo v pasivním sezení u televize či počítače. Naše hrátky byly mnohem nápaditější a aktivnější, a také proto si dovoluji tvrdit, že kniha s obrázky je a měla by zůstat nedílnou součástí dětského vývoje.

V dětství by knihy neměly chybět. Příběhy, které se dostávají do dětské představitosti, rozvíjí fantazii, utužují vztah mezi čtenářem nebo vypravěčem a dítětem, přináší dětem chvíle radosti, odpočinku, ale i napětí a dobrodružství. Pohádky působí na psychiku dítěte v mnoha ohledech. Pomáhají dětem srovnat si nepřehlednost ve světě, vytváří morální oporu, děti zjišťují co je zlé, co dobré, jaké chování může mít špatné následky, vytváří určitý obraz o okolních jevech. Díky nim se lépe dokáží vyrovnat se smrtí, problémy a tak vše lépe pochopit. Poznávají mezilidské vztahy. Pomocí představitosti si utvářejí myšlenkové mapy, které jim pomáhají poznávat život kolem nás.

„Základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně rozumět.“ (Černoušek, 1990, s. 7)

Dětskou knihou se nerozumí pouze pohádka. Knihy mohou obsahovat také básně plné krásných a poučných veršů, s nimiž může dítě dále pracovat- recitovat, rozvíjet paměť a cit pro český jazyk. V knihách se objevují také různá říkadla, rozpočítadla, písňe a další. Také leporelo nám pomáhá poznávat svět svými obrázky, nad kterými si děti mohou příběhy domýšlet, vyprávět, mohou si děj jen představovat.

Děti díky knihám přichází do styku s novými pojmy, jako jsou autor, ilustrace, text, verš, název, titulní strana a další. Mohou si ke knihám čichnout, vytváří se jim láska k nim, učí se s nimi vhodně zacházet, vážit si věcí.

Lásku ke knihám bychom měli u dětí prohlubovat již od útlého věku. Měli bychom předčítat pohádky co nejčastěji, prohlížet si knihy, mluvit o nich, navštěvovat knihovny. Již Jan Ámos Komenský poukazoval na důležitost knih v rozvoji dětské osobnosti.

Jak uvedl v časopise Informatorium spisovatel a kritik Zdeněk Karel Slabý: „Z každé dobré pohádky, z každé dobré knížky v nás něco zůstává, něco obohacuje, něco těší- až do stáří. Prožitky z dětství podmiňují celý náš život. A k těm prožitkům knížky patří, bez nich by vzpomínky byly šedivější.“ (Informatorium, květen 2015, str. 27)

1.3 Literatura pro děti

Její vznik se datuje zhruba do 18. století. Dříve se dětem převypravovaly různé příhody, příběhy, pohádky, vyprávěné písně, koledy, říkadla, rozpočítadla atd. Literatura nebyla psaná přímo pro děti. Četli se jim ukázky z řecké a latinské literatury, náboženské, biblické a životopisné příběhy. Mnoho chudých dětí dokonce knihu nikdy ani nevlastnilo, dostávalo se jim pouze „odvozené či pokleslé provenience, krejcarové knížky, kramářské písně, mravoučné historicky nebo naopak hrůzostrašné příběhy lidového čtení, odvozené od literatury typu anglického gotického románu, sešitové romány na pokračování. Apod.“ (Stehlíková, 1984, s. 11)

Učitelé a kněží, kteří si uvědomovali nedostatečnost literatury pro děti, začali psát příběhy určené dětem. Vznikala ale díla ochuzená o dějovou myšlenku, nedbala na ontogenetický vývoj dítěte, neuspokojovala jejich potřeby a zájmy. Byla psaná neznámými nebo méně významnými autory, kteří brali děti jako „malé dospělé“. (Chaloupka, 1973)

Mezi první díla určená přímo pro děti můžeme považovat Corrollovu Alenu v říši divů z roku 1864 a u nás Broučky od Jana Karafiáta, které byly po dlouhou dobu nepovšimnuty. (Chaloupka, 1973)

„V současné době stále častěji vznikají dětské knihy z přímých podnětů vydavatelství, která se snaží o tematickou bohatost, žánrovou pestrost a také o plynulé pokrývání potřeb dětí všech věkových kategorií.“ (Stehlíková, 1984, s. 7)

1.4 Ilustrace v knihách pro děti

První, kdo dodal významu dětské ilustrace, můžeme považovat našeho učitele národa Jana Ámose Komenského. Ten jako první poukazoval na důležitost spojení obrazu a textu. Domníval se, že ilustrace pomohou dětem více pochopit text a tím bude pro ně kniha lákavější, proto vydal učebnici s názvem Orbis Pictus, která je provázena množstvím obrázků. (Stehlíková, 1984)

„Setkáváme se s názory, že ilustrace názorně konkretizují představy, které se nabízejí čtenáři při četbě knihy, cyklus ilustrací skýtá čtenáři pevné opěrné body, v jejichž směru se může pohybovat fantazie čtenáře, že dítě není schopno hodnotit ilustraci jako takovou a spokojuje se s jejím obsahem, že vytvořit adekvátní ilustraci znamená pohybovat se na úrovni představ, jaké měl autor při tvorbě textu a jaké může mít nejkultivovanější čtenář atp.“ (Holešovský, 1977, s. 18)

2 LITERATURA PRO DĚTI

2.1 Funkce ilustrace

„Společenská funkce obrazu se liší ve společnostech antagonistických a neantagonistických podle třídního prostředí, v němž obraz vzniká a působí, i podle řady zvláštních psychických okolností. Ty povstávají vždy jiným a novým obrazem materiálních podmínek ve společenském vědomí a jemu odpovídající soustavou duchovních hodnot, které ta či ona společnost uznává.“ (Novák, 1963, s. 77.)

Ilustrace v knize pro děti plní mnoho funkcí. Výtvarná díla, jež doprovází text, působí jinak v knihách pro nejmenší, jako například leporela, nebo obrázkové skládací knihy s nízkým obsahem textu. Jinak působí na děti ilustrace provázené pohádkou, příběhem či bajkou, které doplňují svět fantazie, ve kterém si děti představují děj, a jinak působí v učebnicích, encyklopediích a knihách naučných, kde doplňují dětem informace. Doprovodné obrázky v knihách pro děti dnes mohou mít různou podobu. Jsou to zejména fotografie, grafika, dokumentační materiál, informativní nákres a diagram, ale i umělecká ilustrace. Každé plní nějakou funkci, která předává určité poslání. (Holešovský, 1977)

Funkce ilustrace rozebral ve své knize Ilustrace pro děti František Holešovský, který zde uvádí funkce poznávací, mravně a sociálně ekonomickou funkci, uměleckoestetickou funkci, ilustrace jako prostředek rozvoje dětské osobnosti, funkce výtvarného pandánu, funkce rekreační a v neposlední řadě funkce, jež souvisí s preferencí nebo dominancí námětu dětské knihy a s žánrem literárního díla. (Holešovský, 1977)

- Funkce poznávací – Holešovský tuto funkci nazývá též názorně didaktickou. Tato funkce dodává textu vysvětlení a názornou ukázkou určité pasáže v knihách, které jsou určeny pro výchovně vzdělávací činnosti. Jak jsem již zmiňovala, jedná se též o učebnice, které dětem přibližují realistickou podobu neznámého učiva. Obrázky doprovázející encyklopedii, které pomáhají dětem srovnat fantazijní vjemy s realitou.
- Funkce mravně a sociálně ekonomická – Tyto ilustrace jsou nástrojem pro kresebné a umělecké uplatnění dobra a zla. Mravní funkce se projevuje na dílech, ve kterých chceme vyjádřit špatné a dobré emoce, činnosti, vlastnosti a další. Autoři tím chtějí vystihnout černobílou svět, která má působit na dětské čtenáře i vizuálním vjemem. Děti by měly pochopit expresivní složku ilustrace. Sociálně ekonomickou funkci plní hlavně v dílech, která byla vytvořena v určitých společenských dobách. *„Mravně společenské funkční hledisko aktivizovalo kromě*

samého grafického výrazu umělce otázku výběru ilustračních scén, což se projevilo zvláště jasně při novém vzestupu umělecké kvality ve spojení s touto funkcí a při pronikání sovětské ilustrace pro děti do naší ediční tvorby po druhé světové válce.“ (Holešovský, 1977, s. 38)

- Uměleckoestetická funkce – Při výběru knih v půjčovnách či knihkupectvích saháme nejdříve po knihách, které nás nějakým způsobem uchvátí a zaujmou na první dojem. Většinou je tento dojem dán vzhledem obalu, výrazností, zajímavostí, grafickou stránkou, kniha nás může nalákat svou barevností či originálním vzezřením. Můžeme tedy říci, že když navštívíme prodejnu s knihami, nakupujeme nejdříve očima a poté si prolistujeme knihou, abychom se dozvěděli více o obsahu.

U dětských knih je to obzvláště výrazné, protože děti předškolního věku neumějí číst a vybírají si knihy nejdříve dle vzhledu a poté listováním zjistí, zda se jim knížka bude líbit či ne. Proto hraje klíčovou roli v knihách pro děti vzhled knihy a ilustrace. Na tomto vzhledu se také podílí samozřejmě grafik a vydavatel. To, jak na nás působí knihy svou barevností, harmonií obrazu, krásnem, souladem v obrazech atd. zprostředkovávají smysly. Estetický vzhled knihy je proto velice důležitou součástí knižního vydání. Ilustrace by měly dítě seznámit se světem umění a měly by podněcovat zájem dětí o umění, a inspirovat je k uměleckému ztvárnění jejich všedních dnů.

- Funkce ilustrace jako prostředek rozvoje dětské osobnosti – Psychologové a pedagogové objevily zhruba v polovině 20 století diagnostiku dětské kresby a malby. Zjistili, že z těchto vyjadřovacích prostředků dětí lze vyčíst mnoho z jejich vnitřního prožívání. Děti svou kresbou vyjadřují, co vše prožili, co viděli, ilustrace je podněcují k vytváření vlastních kreseb, inspirují je k představivosti a k tvořivé činnosti. Zkoušejí napodobit příběh, obrazy, věci. Dětský výtvarný projev časem pronikl jako prostředek ke zkoumání inteligence. Psychologové se začali zajímat o vývoj dětské kresby, která má určité kroky k posunu na další inteligenční čáru. Výtvarný projev dítě také rozvíjí, obohacuje o nové poznatky, podněcuje ke zkoumání detailů a postupů. (Holešovský, 1977)
- Funkce výtvarného pandánu (doplňující protějšek) (Linhart, 2007) literárnímu dílu – Vysvětlila bych to jako umělecký podíl na díle knižním. Uplatňuje se zde umělecká tvorba, která sahá ke konci 19 století např. v dílech Mikoláše Aleše.

„Procesuální motivace ilustrace v knize pro děti sem řadí úlohu ilustrace jako korektora čtecího procesu. Tato motivace nemá přímý vztah k umělecké kvalitě a uměleckému hodnocení ilustrace, její jádro naopak tkví v ilustraci, která aktivně proniká do samého textu, jak se to jeví třeba v knize uměleckovzdělávací.“
(Holešovský, 1977, s. 42)

- Funkce rekreační – Ilustrace má děti zaujmout, líbit se jim a přinutit jejich fantazii k procesu. Děti by při prohlížení knih a jejich ilustrací měly pociťovat uvolnění, radost a příjemné pocity líbivosti. Tak jako i u dospělých je tomu stejně. Přijde mi, že s relaxací se na to u dětí zapomíná a že se to řeší hlavně u dospělých. U dětí se počítá hlavně s rozvojem smyslů, vývojem kognitivních schopností, a dalších dovedností, ale že působí také na relaxaci, na to každý nemyslí. Rekreační funkci plní ilustrace, když dětem pomáhají odprostit se od reálného života plného nepochopení a problémů. Tu můžeme nazývat arteterapií. Ilustrace by měly podněcovat dítě k odpočinku a přivést dítě do světa snění a fantazie, která plní funkci relaxační.
- Funkce související s preferencí nebo dominancí námětu dětské knihy - *„Ilustrace může základní záměr textu rozšiřovat, obohacovat, může jej však i pozměňovat.“*
(Holešovský, 1977). Může také děj doprovázet jako vedlejší nedostatečně důležitá součást díla, která má pouze doplňující charakter. Nebo může být ilustrace dominantou v dílech pro děti, která má za úkol podnítit fantazii a uvažování nad ilustracemi. A text může být pouze jako nástroj k prohloubení působení ilustrace, jako je tomu například v knihách Pavla Čecha. (Holešovský, 1977)

2.2 Typy ilustrací

Dle Stehlíkové bychom mohli dělit ilustrace pro první, druhý a třetí stupeň předškolního věku z hlediska psychologického průběhu vývoje osobnosti.

Knihy pro první typ by měly ve svém hlavně výtvarném obsahu odpovídat na otázku – co to je. Dítě by mělo pochopit děj a obsah bez textového doprovodu. Kniha by jej měla tedy zaujmout pouze svým obrazem, kterým by dítě mohlo listovat a zjišťovat tak souvislosti s reálným světem. (Stehlíková, 1984)

Druhý typ *„zde by měl výtvarný doprovod odpovídat také na otázky, jaké to je a proč to je. Zde již je potřeba počítat také s působením na emocionální oblast, může a nemusí být v přímém vztahu k obsahu náplně knihy, protože zde by již mělo jít o vytváření*

asociačních vazeb a jejich spojování. (Stehlíková, 1984, s. 48)

Třetí typ ilustrací provádí nejčastěji pohádku. Zde by měla výtvarná složka působit na morální vývoj dítěte. Z ilustrací by mělo jít vyrozumět rozdílům mezi dobrem a zlem a dějové osnově. Ty by měly rozvíjet dětskou fantazii a abstraktní myšlení. (Stehlíková, 1984)

2.3 Historie ilustrací

Jak jsem již zmiňovala, jako první zmínku o důležitosti ilustrací v knihách mířených pro děti vyřkl samozřejmě Jan Ámos Komenský. Svě dílo Orbis Pictus svěřil ke svému zkrásnění Václavu Holarovi. Mnoho let, jak je to i se všemi ostatními myšlenkami našeho učitele národa se lidé z nějakého důvodu nezaobírali jeho nadčasovými názory na vývoj dítěte a pozitivními vlivy, které mohly děti v té době rozvíjet. Literatura pro děti se začala vyvíjet až po Národním obrození, a i přes zvýšení snahy psát knihy pro děti ještě lidé nevěnovali pozornost doprovodným obrázkům. (Stehlíková, 1984)

Za českého zakladatele ilustrace v českých zemích bychom mohly považovat Mikoláše Alše. Tento všestranný umělec ztvárňoval v knihách obrazy z vlasti. Jeho láska k domovu ho inspirovala v mnoha jeho dílech. Kresby pro děti mohl sice uplatňovat jen v časopisech, kalendářích a písničkách. „*Neobrancel se na dětského čtenáře nějakou zvláštní nebo zjednodušenou výtvarnou řečí, ale uplatňoval v nich tytéž principy, jako ve své tvorbě monumentální, malířské a kreslířské.*“ (Stehlíková, 1984, s. 12)

Na konci 19. a na začátku 20. století se pár umělců a estetiků začalo zabývat vzhledem knih, s nimiž souvisela i grafická podoba, vazba, a ilustrativní doprovod. Začaly vznikat soutěže o nekrásnější knihy. Využívalo se především tisku z výšky, jež byl ovlivněn secesí. Mezi nejznámější a nejoblíbenější dětská díla této doby patří Pohádka máje od Viléma Mrštíka, kterou kresebně upravila Zdenka Braunerová z roku 1897, další krásné dílo se sice dlouho netěšilo slávě, ale přesto se později stalo jedním z nejoblíbenějších knih dalších století, a to jsou Karafiátovi Broučci, kterým dal barevnou podobu Vojtěch Preissig. (Stehlíková, 1984) V roce 1902 byl založen Spolek výtvarných umělců Mánes, kteří vydali ve svém časopise obrazovou publikaci s ilustracemi s názvem Snih, tímto chtěl spolek poukázat na angažovanost umělců a etické zřetele. Podílelo se na ní mnoho umělců jako například Mikoláš Aleš, František Kupka, Ladislav Šaloun a další. (Holešovský, 1982) Dalším významným činitelem v této oblasti a době se stal Adolf Kašpar. Ten ilustroval Babičku od Boženy Němcové ve svém mladém věku. V tomto

příběhu si Kašpar dokázal vytáhnout z textu to nejdůležitější, a to ztvárnil svým jedinečným uměleckým stylem, jenž se od té doby mohl těšit mnoha dalším příležitostí. Toto dílo se pro něj stalo stěžejním a od té doby mu nabídek na uměleckou tvorbu jen přibývalo. Mezi nejznámější bychom mohli vypíchnout hlavně spisy Aloise Jiráska, díla K. V. Raise a grafické reprodukce v časopise Jaro. (Holešovský, 1982)

Po první světové válce, kdy byl přerušena vývoj jakýchkoliv uměleckých směrů, se začala znovu rozvíjet různá hnutí za uměleckou tvorbu. Toto meziválečné období se vyznačuje bouřlivým nástupem nových umělců, jež se snažili prosadit jiný přístup k literatuře nežli pouze didaktický. V tomto období začínají vznikat nové literární žánry pro děti. Vznikají nové autorské pohádky, různé prózy, do hlavních rolích se zasazují noví hrdinové, jako jsou dívky, váleční hrdinové, hlavními postavami se stávají zvířata, která prožívají různá dobrodružství, spisovatelé přenášejí děj do přírody, historie, pravěku atd. Umělecká tvorba přechází od secesních do realistických, expresivních a dalších nových uměleckých stylů. V ilustrátorských pracích začínají vynikat noví umělci, jako jsou Vojtěch Preissig, Josef Lada, Josef Čapek, Zdeněk Burian, Ondřej Sekora, Karel Svoboda, Cyril Bouda, Jan Zrzavý a mnoho dalších, kteří o pár desítek let později získali mnohá ocenění jak v české republice, tak v zahraničí. V tomto období tedy vznikala nová díla knižní, umělecká výtvarná, hudební, architektonická, vznikaly nové žánry, styly, nové tendence atd. Spisovatelé a ilustrátoři se shodovaly na sjednocení obrazu a textu, proto vznikala největší česká díla, která nyní, dle mého názoru nikdo nenahradí. (Stehlíková, 1984)

Válečné období je temným obdobím, kdy bylo omezeno vzdělávání, a česká výchova šla do ústraní. I přes válku byly vydávány především pohádky, které měly vynahrazovat pochmurné dny této doby. V literárních tvorbách se proto umělci začaly více zaměřovat na vyzdvižení českého národa. *„Změnila se též struktura vydávaných knih. Hlavní pozornost se soustředila na pohádkové soubory, jež aktualizovaly lidovou a národní tradici české kultury. Na jejich ilustracích se podíleli vedle Karla Svobodského, Václava Karla, Cyrila Boudy a dalších také Jiří Trnka, Adolf Zábranský a Antonín Strnadel.“* (Stehlíková, 1984, s. 24)

Rozvoj literatury a dětské knihy po roce 1945 s sebou přináší mnoho nového. Hlavní slovo po roce 1948 zde měla nová politická strana komunistická, která v naší zemi přetrvávala zhruba 40 let. Především se začala zakládat nová nakladatelství, která byla zestátněna, jako například Mladá fronta (nyní Albatros). Ti určovali, jaká díla se mohou vydávat a jaká ne. Vydávala se tedy pouze tvorba, která byla vhodná, a tudíž někteří

umělci byli zakazováni. Tito umělci různého zaměření odjížděli do exilu a vznikala tak díla samizdatová a exilová. Literární a výtvarní tvůrci, jenž působili u nás, navazovaly na své tendence z meziválečného období. (Stehlíková, 1984)

Díky mnohým výzkumům v oblasti pedagogiky a psychologie, jež se věnovaly dětské ontogenezi, vznikala řada děl jak literárních tak výtvarných, která si mohla dovolit začít rozdělovat svou práci pro různou věkovou kategorii dítěte. Z žánrů se začínají rozvíjet poezie a próza. Zpočátku této doby měly ilustrace realistickou podobu a snažily se co nejvíce napodobit čtený text. Rukopis malíře byl potlačen. Rozvoj fantazie, abstrakce a symboliky v tomto ohledu se mohl těšit úspěchů až před koncem 50. let. Zároveň vznikaly nové proudy, vydávaly se nové časopisy, ve kterých se mohli realizovat někteří výtvarní umělci. Začala vznikat další nakladatelství. Rozvíjely se také nové literární žánry, mezi nimiž převládaly moderní pohádka, autorská pohádka, próza s dětským hrdinou. Naopak byly označeny za nevhodné knihy s dobrodružnou tematikou, dívčí romány a skautské knihy. Mezi nejznámější ilustrátory z tohoto období jsou považováni Cyril Bouda, Kamil Lhoták, Adolf Born, Jiří Šalamoun a jiní.

S rozmachem animované pohádky v televizi se tedy začala knižní tvorba inspirovat filmem a seriálem. Umělci se podílejí jak na tvorbě ilustrací, tak na tvorbě filmu. V této oblasti přispěli svou prací hlavně Adolf Born, Alois Mikulka, Radek Pilař, Jiří Kalousek, Zdeněk Smetana a hlavně Jiří Trnka, který začínal díky svým loutkám. Nemohu opomenout vznik komiksů, kterým se v Česku dostávalo širokého zájmu. Mezi nejznámější a nejoblíbenější komiks by se daly považovat Rychlé šípy Jaroslava Foglara a kreslený příběh provázený časopisem Čtyřlístek Jaroslava Němečka. (Stehlíková, 1984)

Po roce 1989 nastává velký rozmach všech žánrů a všech stylů. Začínají se vracet umělci ze zahraničí a začíná se otevírat svět. Zakládají se nová nakladatelství, která mohou vydávat knihy nejrozmanitějších zaměření. Proto ale také přibývá vydávání nejrůznějších braků, kýčů, levné a triviální literatury. Mimo jiné také samozřejmě vznikají krásná česká díla, díla inspirována zahraničím, orientem, díla plná nových nápadů, díla, jež byla dříve zakazována atd. Dnes je v nabídce knihoven a knihkupectvích tolik titulů, že mnozí čtenáři nevědí po čem sáhnout. K těmto váhavým situacím nám nyní slouží nově vzniklé soutěže o nejlepší a nejkrásnější knihy v zahraniční i česku. Mezi novodobé autory ilustrátorské práce zmíním ty nejznámější nebo nejlépe oceněné, protože, jak jsem již naznačila výše, nemohu vyjmenovat všechny, i když oplývají stejnou kvalitou, jako zmínění. Jsou jimi Markéta Prachatická, Adolf Born, Zdeňka Tábořská, Jindřich Kovařík, Lucie Dvořáková, Gabriel Filčík a samozřejmě Alois Mikulka a další.

(Stehlíková, 1984)

2.4 Leporelo a obrázkový příběh

Leporelo je kniha s tvrdou vazbou skládaná na způsob harmoniky. Při rozložení se dokáže natáhnout v jeden dlouhý pás plný barevných obrázků provázených říkadly, krátkými pohádkami, popisy předmětů, písničkami nebo říkankami a tak dále. Ve vývoji osobnosti dítěte hraje v kognitivním myšlení hlavní roli zrakové vnímání. Děti poznávají život především tímto smyslem. Je to období předškolní, kdy dítě ještě neumí číst a proto je při výběru knih této věkové kategorii přisuzována důležitá role obrázkovému příběhu.

„Právě obraz, dítěti srozumitelný i bez prostředníka, je mu oknem do světa, zdrojem poznání i bezprostředních hlubokých zážitků. Důraz, který klademe na výtvarnou složku knihy, nám umožňuje chápat obraz v ní jako jednotící element.“ (Stehlíková, 1984, s. 48) Leporelo je tedy první kniha, kterou by dítě mělo mít ve své knihovně. Díky své vazbě mohou tyto knihy používat i ti nejmenší už od batolecího věku. Nejlepší je začít se čtením od malička a jak jinak než s leporelem. S narůstajícími vědomostmi autorů o kognitivním vývoji dítěte vznikají leporela určená různým věkovým kategoriím recipientů. Těm nejmenším, kteří využívají symbolického myšlení, je třeba dávat do rukou dílka, která ve svých příbězích obsahují méně textu, jednoduché a prosté ilustrace ohraničené liniemi s výraznými základními barvami. Postupně, jak se dítěti mění myšlení na názorné a předpojmové, se zvyšujícími se zkušenostmi, mění se i výběr knih, s nimiž ilustrace souvisí. Dítě se začíná postupně zajímat o složitější obrázky, dokáže lépe vnímat abstrakci a další odstíny barev. Obrázky mohou být složitější a detailnější, bez ohraničení. (Stehlíková, 1984)

Dítě si s maminkou může obrázky jen prohlížet a povídat si o namalovaných předmětech, později už může rodič číst příběhy, nad kterými se společně mohou pozastavovat, doplňovat je, povídat si o nich, učit z paměti říkanky a básně atd., tím tak rozvíjet svou slovní zásobu, fantazii, paměť a řečové schopnosti.

Mezi naše klíčové představitele zde řadíme především Aloise Mikulku, Jiřího Fixla, Jana Kubíčka, Josefa Ladu a hlavně Helenu Zmatlíkovou, která se obrazově podílela na rozmanitém počtu publikací včetně Palečka Františka Hrubína, První škola řeči od Eduarda Petišky, Hrajeme si celý den Františka Kábele a spoustu dalších. (Stehlíková, 1984)

2.5 Předčtenářská gramotnost

Předčtenářská gramotnost je schopnost dítěte ve věku předškolním, porozumět a používat text psaný nebo mluvený k dalším úkolům. Předškolní období je etapa, kdy dítě ještě číst neumí a proto je důležité gramotnost rozvíjet prací s textem slyšeným i viděným. „*O. Zápotočná uvádí okruhy činností pro rozvoj čtení – vést děti k poslechu a porozumění čtenému, k vyprávění a diskusím o přečteném, opakovaně jim číst známé texty a rovněž texty, které jsou předvídatelné, navozovat různé reakce na texty hrou, psaním, dramatizací, výtvarným projevem, atd.*“ (Doležalová, 2010, s. 17)

Tento vztah se musí vyvíjet už od narození, načež zde hrají nejvýznamnější roli rodiče. Ti by měli svým dětem zajišťovat podnětné prostředí pro jejich správný rozvoj osobnosti, jehož důležitou součástí je bezesporu čtení. „*Společné chvíle, které stráví rodiče s dětmi nad knihou, posilují pozitivní citové vazby, rozvíjejí mozkovou činnost, učí soustředěnosti a koncentraci pozornosti.*“ (Tomášková, 2015, s. 12)

Dalším činitelem, který se podílí na vývoji dítěte, je mateřská škola. Učitelé rozvíjí dítě v této oblasti různými činnostmi. Například rozhovorem, čtením pohádek, učením básní, zpěvem, veršováním, hrátkami se slovy, vytleskáváním, rytmizací, různými doplňovacími pracovními listy, hrou a aktivitami působícími na rozvoj všech smyslů.

Knihy lákají děti svým obalem a vzhledem a díky obrázkům přitahuje pozornost i děti, jejichž rodiče knihám moc neholdují. Mateřské školy jsou v dnešní době vybaveny knihovnami, které nabízejí spousty různých titulů a i děti z nečtenářských rodin pro rozmanitost vzhledu, tvaru, barevností a grafice knih občas sáhnou i po tomto způsobu zábavy.

2.6 Rozvoj zrakového vnímání

Zrakové vnímání je jedno z nejdůležitějších smyslů, které děti používají pro poznávání světa už od malička. Děti jím vnímají až 90 % informací z okolí. Zrakové vnímání využívají pro poznávání skutečnosti. Vybírají si z okolí zajímavé detaily, které je lákají svým vzhledem, barvami a tvary a nechají je dále zpracovávat na zkušenosti nebo jen nějaké paměťové obrazy. Tyto vjemy působí také na dětský vkus a výtvarné vidění. Je důležité tento smysl procvičovat a u dítěte rozvíjet ve všech ohledech. V předškolním věku by dítě mělo pracovat na rozlišování figury a pozadí, na zrakové diferenciaci a zrakové paměti, dokázat v obraze rozlišit analýzu a syntézu. To vše má vliv na předčtenářskou a předmatematickou gramotnost, na utváření vizuálního vkusu na tvoření

estetického citění. (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 49)

3 SOUTĚŽE ILUSTRÁTORŮ

Nyní se na pultech knihkupectví a knihovnách objevují všelijaká díla významná i nevýznamná, zajímavá i nezajímavá, s lákavými obálkami či nikoliv, člověk aby se v tom vyznal. Vznikající soutěže o nejkrásnější ilustrace ve druhé polovině 20 století nám pomáhají v nepřeborném množství nových a nových publikací při výběru. Nyní se nejen v české republice objevuje mnoho soutěží, které vyhodnocují různé podíly na práci s knihou. Ze zahraničních soutěží jsou to cena Astrid Lindgrenové, Mezinárodní cena IBBY za celoživotní dílo, atd. Z českých soutěží to jsou Zlatá stuha, Bratislavská bienále, cena Marie Majerové.

3.1 Historie soutěží

Bratislavská bienále

je světová soutěž, která vyhodnocuje nejkrásnější ilustrace od roku 1967. Pořádá se jednou za dva roky v Domě umění a spoluzakladatelem je i mimo jiné Albin Brunovský. Mezi prvními našimi soutěžícími, kteří se této soutěže zúčastnili, je například Jiří Trnka, který se ale vítězem nestal, v průběhu toho roku zemřel a dalším rokem byl oceněn mezinárodní cenou H. Ch. Andersena. Druhou cenu Grand Prix na druhém uskutečnění soutěže získala naše česká umělkyně Eva Bednářová k čínským pohádkám Artia. O několik let později se soutěže zúčastnila spousta dalších vynikajících českých umělců, jako jsou Olga Čechová, Cyril Bouda, Mirko Hanák, Antonín Strnadel, Karl Teissig, Adolf Born, Alois Mikulka a další. (Dostupné z: <http://citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/ilustratori-a-detske-knihy/5522-bienale-ilustraci-bratislava-2015>)

„O přípravu pozvánek, katalogů a plakátů se postaral grafický designér Milan Veselý, sošky a ceny pro vítěze (Zlaté jablko BIB, Plaketa BIB, Grand Prix BIB) vytvořil sochař Karel Lacko a logo prohlídky navrhl Miroslav Cipár.“ (Dostupné z: <https://translate.google.cz/translate?hl=cs&sl=sk&u=http://www.artem.sk/sk/blog/clanky/350-bienale-ilustraci-bratislava-2013&prev=search>)

BIB uděluje nyní ceny Grand Prix, cenu Zlatých jablek, Plaketu. V porotě zasedá dvanáct výtvarných expertů. A ocenění v této soutěži může získat až dvanáct umělců.

IBBY

Je Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu International Board on Booksfor Young People (IBBY), které spadá pod UNESCO. „Vznikla z iniciativy spisovatelky Jelly Lepmanové, která založila Mezinárodní knihovnu pro mládež (*Internationale Jugendbibliothek*) v Mnichově v roce 1948. Jella Lepmanová se právě zasloužila o svolání prvního mezinárodního setkání pracovníků s dětskou knihou v Mnichově, kdy byl vyhlášen program “Mezinárodní péče o dětskou knihu” a heslo “Dětská kniha je mostem mezi národy”. Oficiálně začala IBBY působit v roce 1953 v Curychu.“ (Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/mezinarodni-ibby>). Toto sdružení se podílí na výběru kvalitní literatury, která se má dostat do rukou dítěte a umělecky a literárně rozvíjet jeho osobnost. Pod sdružení spadá přes 70 zemí z celého světa. Kongres se schází každý sudý rok a věnuje se vždy jinému tématu. Tato společnost také vyhlásila Mezinárodní den dětské knihy, který připadá na 2. duben a jednou za čtvrt roku vychází časopis Bookbird, který přináší přehled novinek. Na mezinárodní úrovni pořádá IBBY soutěže – o cenu Hanse Christiana Andersena, cenu IBBY Asahi, jež je udělována institucím, které pořádají čtenářské propagační programy. Dále mohou být uděleny diplomy **Highly Commended**. (Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/mezinarodni-ibby>)

Českou sekci přijala IBBY v roce 1964. Ta pořádá a vyhodnocuje soutěže v knižní oblasti, jako jsou Státní cena za literaturu, Zlatá stuha a cena Astrid Lindgrenové.

Cílem IBBY je:

- vytvářet dobré vztahy mezi členskými státy prostřednictvím knihy
- vydávat a vyhodnocovat pouze kvalitní literaturu pro děti, která se má přednostně předkládat dětem pro jejich správný rozvoj
- udělovat mezinárodní ceny
- informovat o novinkách v sekci literatury a ilustrace
- podporovat výzkum a vliv na výchovu a vzdělávání dítěte

(Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/mezinarodni-ibby>)

Cena Hanse Christiana Andersena

Tuto soutěž vyhlašuje Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu jednou za dva roky. Ocenění zde získávají umělci za celoživotní dílo, které mělo velký mezinárodní přínos v ilustrační a literární tvorbě. Cena pro tvůrce literatury pro děti se uděluje od roku

1956 a cena pro tvůrce ilustrací se začala udělovat o deset let později. Je to nejvyšší mezinárodní ocenění, které mohou poctit nejlepší umělce v této oblasti. Cenu za přínos v ilustrační tvorbě získalo jen málo Čechů, i když někteří byli nominováni nebo se dostali do finále. Mezi držiteli ceny je výše uvedený Jiří Trnka v roce 1968, Dušan Kállay za Československo v roce 1988, Květa Pacovská v roce 1992, velkou poctu České republiky také v nedávné době udělal Petr Sís v roce 2012, který ale nyní získal Americké občanství. (Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/28-cena-hanse-christiana-andersena-eti-autoi>)

„Ve světě působí celá řada nevládních mezinárodních společností, vědeckých středisek, institucí a knihoven, jež vyvíjejí nejrůznější aktivity v oblasti literatury a umění pro děti a mládež. Z nejznámějších organizací je to např. IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions, IRA (International Reading Association, IRSL International Research Society for Children's Literature a podobné.“ (Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/mezinarodni-ibby>)

Zlatá stuha

Cenu za umělecký přínos ve čtenářské kategorii v České republice uděluje Zlatá stuha pořádaná každoročně od roku 1993. Sdružení sídlí v budově Památníku národního písemnictví v Praze. Soutěž Zlatá stuha pořádá Česká sekce IBBY s Klubem ilustrátorů dětské knihy, Obcí spisovatelů a Obcí překladatelů, jež je financována Ministerstvem kultury ČR. Ceny se udělují ve čtyřech kategoriích. Původní česká slovesná tvorba, překlad, výtvarná tvorba a komiksová tvorba. Ve výtvarné tvorbě se pak dělí na další kategorie- Knihy pro mladší děti, knihy pro starší děti a mládež, literatura faktu pro děti a mládež a výtvarný počin roku. Pro každou kategorii jsou každoročně přiděleni tři porotci vybraní na základě dlouholetého přínosu v určité oblasti. Vybraná díla procházejí dvěma přijímacími koly. V prvním kole jsou vybráni čtyři umělci a ve druhém kole se vyhodnocuje ten nejlepší. (Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/statut-zlate-stuhy>)

Z nejznámějších ilustrátorů dětských knih, kteří toto ocenění získali v posledních letech v kategorii výtvarné tvorby pro mladší děti, bych jmenovala alespoň ty nejznámější, jimiž jsou z roku 2014 a 2015 Andrea Tachezy, která obohatila svými ilustracemi knihy Bořivoj a blecha Fló a Ferdinand. V roce 2005 za výtvarnou část byl vyhodnocen Petr Šmalec za svou knihu Šmalcova abeceda. V roce 2002 získal cenu Gabriel Filčík za knihu To jsem blázen od Jana Krejčího a v roce 2004 za knihu Michala Černíka Knížka pro děti od dvou do pěti. A další umělci jako jsou Jitka Petrová, Adolf

Born, Marie Tichá atd. (Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha>)

Cena Astrid Lindgrenové

Tato cena se uděluje za celkový přínos podnětů pro čtení dětí a mládeže v celostátním rozměru. V roce 2009 byla udělena již po sedmé za významnou práci Temer Institutu. Tuto cenu získávají jednotlivci nebo skupiny lidí podílejících se na rozvoji čtenářství ve světě. V české republice se navrhuje vždy jeden přínosný umělec na tuto cenu, mezi nimiž byl například i Petr Nikl. (<http://www.meander.cz/cena-astrid-lindgrenove>)

Cena Marie Majerové

Byla založena v roce 1966 a udělování cen bylo ukončeno o 20 let později. Byla předávána jednou za dva roky za počiny v próze, poezii, ve výtvarné činnosti a za další literární práce. Uděloval ji Kruh přátel pro dětskou literaturu. Později se udělovala cena pouze pro dvě kategorie, a to slovesnou a výtvarnou. Získali ji tito ilustrátoři: Ondřej Sekora v roce 1966, Cyril Bouda v roce 1970, Adolf Zábranský v roce 1972, Karel Svoboda v roce 1962 a 1976, Mirko Hanák v roce 1974, Helena Zmatlíková 1978 a tak dále. (Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=63>)

4 RVP PV

Rámcový vzdělávací program je na státní úrovni a vznikl v roce 2004. Na jeho vzniku se podílelo mnoho odborníků v oblasti výchovy a vzdělávání dětí a mládeže. Od roku 2007 je však povinný. Byl vytvořen jako opora pro různé druhy škol pro vzdělávání dětí od tří do devatenácti let. RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, RVP ZV–LMP – pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením, RVP GV- pro gymnázia, RVP SOV – pro střední odborné vzdělávání, RVP ZUV – pro umělecké obory základního uměleckého vzdělávání, RVP JŠ – pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky.

Na tvorbě RVP PV se podíleli takové osobnosti, jako jsou Doc. PhDr. Eva Opravilová, CSc., PhDr. Miluše Havlínová, CSc., PaedDr. Alice Bláhová a další. Byl vytvořen jako pomůcka pro učitele, kteří se do té doby řídili prozatímním dokumentem.

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základních škol.“ (Smolíková, 2004, s.6)

V tomto dokumentu je vymezeno předškolní vzdělávání v kurikulárním systému, vymezuje formy a metody práce s dětmi, vytyčuje klíčové kompetence, které mají být rozvíjeny u dítěte, rozděluje očekávané výstupy, cíle, nabídku a rizika do 5 hlavních oblastí, které se věnují rozvoji dítěte předškolního věku v co největší míře. Určuje dodržování podmínek, správné životosprávy, a chod organizace. Dává podklad pro Školní vzdělávací program, který vytváří ředitel každé školy.

Z rámcového vzdělávacího programu bych chtěla vyzdvihnout z každé vzdělávací oblasti ty vzdělávací nabídky (co pedagog dítěti nabízí), které se věnují literární složce a rozvoji ve výtvarné oblasti.

Dítě a jeho psychika

- Oblast jazyka a řeči

- „společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.)
- samostatný slovní projev na určité téma
- poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů
- vyprávění toho, co dítě slyšelo nebo co shlédlo.
- prohlížení a „čtení“ knížek
- činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika)

- Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (kognitivní, imaginativní, výtvarné, konstruktivní, hudební, taneční či dramatické aktivity)
- činnosti zaměřené k vytváření (chápání) pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky, práce s knihou, s obrazovým materiálem, s médií apod.)
- činnosti zaměřené na poznávání jednoduchých obrazně znakových systémů (písmena, číslice, piktogramy, značky, symboly, obrazce)
- činnosti zasvěcující dítě do časových pojmů a vztahů souvisejících s denním řádem, běžnými proměnami a vývojem a přibližující dítěti přirozené časové i logické posloupnosti dějů, příběhů, událostí apod.

- Sebepojetí, city, vůle

- činnosti zaměřené k poznávání různých lidských vlastností; záměrné pozorování, čím se lidé mezi sebou liší (fyzické i psychické vlastnosti, dovednosti, schopnosti, city, vlastnosti dané pohlavními rozdíly, věkem, zeměpisným místem narození, jazykem) a v čem jsou si podobní.“ (Smolíková, 2004, s.18)

Díky této nabídce by dítě mělo získat pozitivní vztah ke knihám. Snahou je tento vztah prohlubovat formou her a příjemným přístupem. Učitelé by se měli snažit tyto činnosti zapojovat do každodenního programu. Dítě by se mělo dokázat smysluplně vyjadřovat, mělo by popisovat příběh podle obrázků. Mělo by rozumět ději a dokázat říci

svými slovy obsah slyšeného textu. Mělo by projevovat zájem o knihy, obrázky a toužit poznávat nové věci. Dítě by se mělo dokázat projevovat tvořivě po stránce výtvarné, hudební, pohybové, dramatické.

Dítě a ten druhý

- *„sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, výtvarné hry a etudy*
- *četba, vyprávění a poslech pohádek a příběhů s etickým obsahem a poučením.“*

(Smolíková, 2004, s. 24)

Pedagog se v této oblasti snaží rozvíjet u dítěte vztahy mezi dítětem a jinou osobou. Ty se rozvíjejí sdílením společných aktivit, které provázejí příjemné chvíle. Například mezi čtenářem a posluchačem se může vytvářet citové pouto, které sblížuje. Také společné záliby a jejich provádění je přínosné pro rozvoj literární složky, v tom, když si dítě zapamatuje příjemné zážitky spojené s knihami a příběhy.

Dítě a společnost

- *„různorodé společné hry a skupinové aktivity (námetové hry, dramatizace, konstruktivní a výtvarné projekty apod.) umožňující dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích*
- *tvůrčí činnosti slovesné, literární, dramatické, výtvarné, hudební, hudebně pohybové, dramatické apod. podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a tříbení vkusu*
- *receptivní slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní, sledování dramatizací, divadelních scének)*
- *setkávání se s literárním, dramatickým, výtvarným a hudebním uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních a uměleckých míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě*
- *aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (výtvarné, hudební a dramatické činnosti, sportovní aktivity, zábavy, účast dětí na kulturních akcích, návštěvy výstav, divadelních a filmových představení, využívání příležitostí seznamující dítě přirozeným způsobem s různými tradicemi a zvyky běžnými v jeho kulturním prostředí apod.)“*

(Smolíková, 2004, s. 26)

Činnosti předkládané pedagogem v této oblasti rozvíjí literární složku u dětí dle mého názoru největší mírou. Děti se díky těmto činnostem dovídají o různých technikách výtvarných, literárních, hudebních atd. Těmito aktivitami děti získávají obrovský přehled o životě. Z četby a dramatizace se děti dovídají o lidských vlastnostech, výtvarnými činnostmi rozvíjejí fantazii a tvořivost, návštěvami různých představení se učí kulturnímu chování a těmito zkušenostmi mohou porovnávat kvalitu uměleckých projevů.

Dítě a svět

- *„práce s literárními texty, s obrazovým materiálem, využívání encyklopedií a dalších médií*
- *kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, poslech, objevování)“*

(Smolíková, 2004, s. 29)

Dítě by mělo získat všeobecné znalosti, potřebné pro bezproblémový vstup do základní školy. Vzdělávací nabídka v oblasti světa nám nabízí činnosti, ve kterých je důležitým pojítkem získávání informací o světě kniha. V knihách se děti dovědí o různých kulturách a zvycích, o lidech a jejich vlastnostech, dozvědí se informace o fauně a flóře a o různých dalších věcech, které nás obklopují a kterým si tvoří základ pro budoucí studium.

V mateřských školách se pedagogové snaží dítě rozvíjet komplexně. Kniha a pohádka zde hraje velmi důležitou roli, stejně jako práce s textem a slovy, hlavně v předškolním věku. Každý den si děti osvojují různé básně a písně, které rozvíjí rytmizaci, řeč, slovní zásobu, cit k hudbě, fantazii. Motivace k ranním činnostem se také někdy neobejde bez zajímavého příběhu, který se prolíná pohybovými aktivitami. Pohádka nechybí ani před odpoledním odpočinkem, plní zde funkci relaxační. Příběhy nám pomohou i při prožívání právě probíhajících problémů, tudíž plní funkci terapeutickou. Čtení s rodiči nebo sourozenci prohlubuje vztah mezi dítětem a milovanou osobou.

5 NÁMĚTY NA PRÁCI S ILUSTRACÍ

V praktické části budu pracovat se dvěma autory a poukážu na důležitost ilustrace v knihách pro děti předškolního věku. Předložím několik variant pro práci s knihou a ilustracemi v mateřské škole.

Pro práci v mateřské škole k tématu Kniha, studnice moudrosti, jsem si vybrala díla Pavla Čecha, který je v posledních letech obdivován pro svůj cit k textu a výtvarnou tvorbu, kterou podtrhuje děj svých knih. A jako protipól pro srovnání jsem vybrala někoho staršího, který se v těchto kolejích pohybuje spoustu let a patří mezi nejlepší, jak ve svých výtvarných pracích, tak v knižních, jímž je Alois Mikulka. Oba dva umělci byli za svůj život oceněni několika cenami a já se pro ně rozhodla z důvodu úplné odlišnosti stylů kresby i psaní.

5.1 Pavel Čech

Narodil se v roce 1968 a nyní žije v Brně. I přes dlouhou cestu, která ho vedla stále více k výtvarnému umění, ho považuji za jednoho z nejlepších malířů této doby. Jeho pozoruhodná díla jsem si pro bakalářskou práci vybrala proto, že jsou plná překrásných maleb, doplněných o ladné texty, které pohladí po duši.

I když Pavla bavilo malovat obrazy od útlého věku, jeho tvorba začala nabývat velkých úspěchů při výstavě v Brně, kde byly prodány skoro všechny jeho obrazy během tří dnů. To byl v té době zaměstnán ještě jako hasič a maloval si pro radost. Jeho první vlastní ateliér byl na půdě jedné brněnské budovy. Zde vznikla jeho první kniha O čertech inspirována výhledem na střechy a komíny celého města. Jeho malířská kariéra začala tedy rokem 2001, kdy si Pavel Čech našel první nakladatelství Sursum, které mu vydalo právě tuto knihu a od té doby neměl o práci nouzi. (Dostupné z: http://brno.idnes.cz/vsechny-knihy-vidim-v-obrazech-rika-malir-a-spisovatel-pavel-cech-phis-/brno-zpravy.aspx?c=A100107_160324_brno_krc)

Jeho tvorba je většinou zaměřena především na čtenáře předškolního věku. Knihy, které vytvořil, jsou od začátku do konce posety malbami. Jen v málo dílech najdete bílé strany. Text většinou zasazuje na strany do míst, které přecházejí zasněnými barvami do ztracena. Literární složka, která provází jeho knihy, většinou koresponduje s výtvarnými

projevy. Příběhy nutí čtenáře zasnít se nebo např. v knize O klíči jen tak uvažovat a rozvíjet svou fantazii. V některých knihách je příběh dokončen šťastně, někde zase nutí zamyslet se nad jejich koncem. Jeho obrazy jsou většinou malovány olejovými barvami nebo využívá grafiku, kterou studoval v dobách svého mládí. Obrazy, jež vznikají pod jeho rukama, vyvolávají pocit snu. „*Mám rád zarostlé zahrady, pohled na hvězdné nebe, motýly a brouky, lidi s dobrým srdcem, vůni lesních jablek a borového lesa, toulání, oprýskané zdi, indiány, Rychlé šípy, písničku Andělská, pouštění draka, knihy Michala Ajvaze, zrezavělé klíče, stará kina, čistou vodu, tajemství..., a pokouším se to namalovat na plátno, anebo o tom psát, a kreslit knížky.*“

(Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/pavel-cech-3049>)

Inspiraci hledal ve svém dětství, které je spojeno se čtením dobrodružných knih a časopisů, návštěvami lesů, a různými hrami, které se pojí k normálním klukovským činům té doby.

V jeho obrazech se vyskytují hodně často střechy domů celých měst, která jsou do podrobnosti rozkreslena po celé straně. V mnoha knihách je do maleb vždy zakomponován klíč, což zřejmě souvisí s jeho původní profesí – zámečnickem. Obrazy jsou přeplněny precizně vyobrazenými detaily, které jsou roztaženy po celé ploše. Také barevnost je u něj specifická, celá plátna jsou tónovaná jakoby do jedné barvy. Občas se v malbách objevují i ryby, což souvisí s jeho zálibou v potápění. Má také svůj specifický styl malby portrétů. Obličej se zdají být skoro karikaturní, typická je u nich malá špičatá brada a protáhlý nos. Tvar hlavy kreslí spíše kulatý a oči bývají větší než ve skutečnosti.

Jeho díla se účastnila mnoha výstav. V roce 1994 se konala jeho první výstava v Brně ve studiu Horizont. Od té doby se každoročně minimálně jednou jeho díla objevují v galeriích, zámcích, divadlech a studiích v různých městech jako je Olomouc, Praha, Prostějov atd. V roce 2011 už se jeho díla objevila dokonce i v USA v Dallasu. (<http://www.pavelcech.wz.cz/vystavy.html>)

Soutěže, za které získal ocenění

Internetová stránka Databazeknih.cz je věnována knihám a jejich recenzemi, žebříčky, seznamy, novinkami a diskuzemi. Zde se vyjadřuje k dílům i laická veřejnost, která může knihy hodnotit, kritizovat a hlasovat pro ně. To znamená, že nám stránka vyfiltruje z různých žánrů to, co hledáme. Můžeme si zde vyhledat nejlépe a nejhůře hodnocenou knihu, nejoblíbenější autory, nejčtenější knihy, nejlépe hodnocené povídky a tak dále. Zmiňuji se o tom proto, že když ve vyhledávači zadám žebříček nejlépe hodnocených knih pro nejmenší, vyskočí zde knihy Pavla Čecha hned tři, které patří do

top 15. To je myslím v dnešní době obrovský úspěch. I proto pro mě nebyl výběr ilustrátora pro tuto práci moc těžký. Když se ohlédnu na všechnu jeho tvorbu a velkolepá díla, která obohacují ne jen jeho knihy, je skoro neuvěřitelné, kolik toho dokáže jeden člověk namalovat za život, natož tak za několik ne mnoho let.

Právě v knize 2* 101 knih, ve které se dočítám o Aloisi Mikulkovi, propůjčil na obálku knihy Pavel Čech svou ilustraci z komiksu Velké dobrodružství Pepíka Střechy a má zde také slovo úvodem.

Za svou práci získal mnoho ocenění. V roce 2010 - Cenu Muriel za nejlepší původní český komiks s dílem Tajemství ostrova za prkennou ohradou. V roce 2012 - obdržel Cenu Tiskáren Havlíčkův Brod za nejkrásnější knihu Velké dobrodružství Pepíka Střechy. Za totéž dílo získal také cenu Magnesia Litera za knihu pro děti a mládež a cenu Muriel za nejlepší původní český komiks v roce 2013. V soutěži Zlatá stuha dostal ocenění za komiks pro děti a mládež v roce 2014 Dobrodružství rychlé veverka 1 a 2.

(Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/oceneni/pavel-cech-3049>)

„*Kreslíř Pavel Čech s laskavostí a ironií srovnává dětský a dospělý věk, realitu a šalbu vzpomínky. Nesoudí, je k hrdinovi vlídný. Čtenáři nenabízí řešení, jen vybízí k přemýšlení. A činí tak s rozmachem velkého vypravěče – literáta i ilustrátora.*“
(Šubrtová, 2011, s. 137)

5.2 Alois Mikulka

Narodil se v Brně v roce 1933 a své dětství neměl jednoduché, hlavně za doby války, ve které se musel starat s matkou o obživu pro sebe a své tři mladší sestry. Vystudoval grafické umění a malbu a celý život se věnuje psaní a ilustracemi knih pro děti. Nyní bydlí také v Brně. Za svůj život napsal asi 26 pohádek, které doprovázel vlastními ilustracemi. Jeho výtvarný talent si ale oblíbilo mnoho spisovatelů, a proto provázel obrazy i jejich díla. Z českých spisovatelů obohatil knihy Oldřichu Sirovátkovi, Jaromíru Jechovi, Janu Vodňanskému a dalším. Ze spisovatelů zahraničních to jsou knihy A. K. Tolstoj, I. S. Turgeněvovi, Janu Nerudovi atd.

(Dostupné z: <http://brno.idnes.cz/alois-mikulka-slavi-80-let-0x9-/brno>)

Jeho spisovatelská tvorba směřovala také vždy k dětem malým či velkým. Zpočátku psal autorské pohádky, které provázely jeho první díla, jimiž jsou – Aby se děti divily a O zvířátkách a divných věcech. Vynikal také přínosem v té době neobvyklými a novými styly psaní. Všechny příběhy, básně, slovní hříčky jsou provázeny bujnou fantazií s

hrstkou vtipu. Do hlavních rolí zasazoval podivná stvoření a ještě podivnější jména, která při čtení vyvolávají úsměv na tváři i dospělým. Také zajímavé názvy upoutají pozornost na první pohled, např. Všelijaká koukátka malých i velkých uchechtánek, Dvanáct usmívajících se ježibab a další. Věnoval se také próze a dramatické tvorbě. Svými malůvkami přispíval do časopisu Svobodné slovo Kvítko. Je také autorem divadelních her, sochařem, keramikem. (Šubrtová, 2011)

Jeho ilustrátorská díla bychom mohly zařazovat do „naivního umění“, vyznačujícího se laickým stylem malby s ohraňujícími liniemi, bez studia perspektivy a bez stínování. Alois Mikulka se k tomuto výroku vyjádřil „*Víte, na akademii jsem se musel naučit přesně kopírovat přírodu a to naivista nedokáže, jenomže ono nejde o to kopírovat přírodu. To dovede kdejaký přístroj. Jde o to stvořit nějaký svůj vnitřně poetický svět plný fantazie a překvapení, a navíc i pokud možno řemeslně co nejdokonaleji. Umíte-li se ale dostat až na prazáčátek sebe, což se nejlíp hodí při tvorbě pro děti a mládež, vůbec bych to nenazýval naivismem,*“

(Dostupné z: http://brno.idnes.cz/alois-mikulka-slavi-80-let-0x9-/brno-zpravy.aspx?c=A130813_1963750_brno-zpravy_taz)

Kdybychom prolistovaly knihami, které za celý život ilustroval, objevíme v nich určitou líbivost pro děti. Používání barev dodává obrazům celkový sladěný vzhled. Barvy jsou jasné, syté a přizpůsobené věku dítěte. Krajinky jsou nakresleny jednoduchým stylem, přesto si ale v obrázku máme co prohlížet, je v nich mnoho věcíček a detailů. Postavičky lidí jsou velmi zjednodušené a přesto jim z obličejů číší nálada. Alois Mikulka, jako by přirozeně věděl, co se dětem líbí z ohledu funkčnosti ilustrace, což jsem popsala podrobněji v teoretické části. Každá jeho stránka knihy s ilustracemi působí, jako by to byl individuální obraz, proporčně a esteticky líbivě zasazen na plochu. V knihách se někdy objevuje i jeho ručně psané písmo ve formě nadpisů nebo i ručně psaných básní, jako například v knize Pohádkový lunapark.

Získal také mnoho ocenění. Jako první získal v roce 1981 čestné uznání NK ČSSR. Dále získal zlatou stuhu za text i ilustraci v roce 1997 za dílo O jelenovi s kulometem a jiné tramské skazky, zlatokopy, stopaře, cestovatele a milovníky táboráků. To samé ocenění získal o rok později s dílem Svět v obrazech. V roce 1998 obdržel Cenu města Brna za přínos literatury pro děti. V roce 2004 získal opět zlatou stuhu za text a ilustraci ke Karkulce v maskáčích. Dílo Spadl buben do kedluben, bylo také oceněno zlatou stuhou v roce 2006 a cenu dostalo nakladatelství Karolinum za objevný návrat veršů Karla Šiktance pro děti. Cena nakladatelství Albatros udělila cenu Aloisi Mikulkovi

v roce 2014 za Významný přínos v oblasti literatury pro děti a mládež. A v témže roce získal Cenu Jihomoravského kraje za přínos v oblasti kultury. (https://cs.wikipedia.org/wiki/Alois_Mikulka)

„Mikulka se pokusil přiblížit a někdy až ztotožnit s představovým světem současného dítěte, s jeho téměř neznatelnou hranicí mezi skutečným a neskutečným s fantastikou dětských snů a představ, s jejich exotikou i civilností, se smyslem spojovat optický zážitek s hrou.“ (Stehlíková, 1979, s. 48)

5.3 Řízená činnost v Mš

V praktické části bakalářské práce jsem chtěla dokázat, jak jsou důležité ilustrace pro zájem o knihy, jež rozvíjejí předčtenářskou gramotnost, fantazii, slovní zásobu a s tím související další a další schopnosti a dovednosti dětí. Proto jsem si připravila týdenní plán v mateřské škole Pionýrská 9, Bruntál, odloučené pracoviště Školní 2, kde nyní pracuji, abych vyzkoušela zájem dětí o obrázky, knihy a pohádky.

Název podtéma jsem si vybrala: **Knihy je studnice moudrosti.**

Věková kategorie dětí: 5-7 let

Počet dětí ve třídě: 25

Podtéma bych doporučovala provádět hlavně s předškolními dětmi, protože krásně rozvíjí dovednosti a schopnosti, které jsou zapotřebí využívat na základní škole a snaží se děti nalákat na čtení nebo prohlížení knih, snaží se prohlubovat lásku ke knihám a ukázat dětem, co vše se dá provádět s knihou, pohádkou, příběhem a obrázky.

Na každý den pro práci s dětmi jsem využila knihy uvedených umělců. Tato díla jsem po přečtení pečlivě zvážila a vybrala ta, se kterými by se nejlépe pracovalo nebo která měla zajímavé téma, či ilustrace:

Od Pavla Čecha to byla kniha **O čertovi**, která je jeho první vydanou knihou, jež byla inspirovaná jeho prvním ateliérem na vrcholu jednoho domu v Brně. Zaujala mě podle recenzí na internetových stránkách Databazeknih.cz. Tuto knihu jsem si hned objednala, přečetla a velice mě nadchla. Chtěla jsem tedy vyzkoušet, jak bude působit na děti.

Pro jiný den jsem si vybrala od Pavla Čecha pro mě velmi zajímavou a inspirativní knihu **O zahradě**. V knihovně jsem vybírala dle obrázků a tahle je plná velkolepých uměleckých ztvárnění, které mě při výběru knih hned uchvátily. Chtěla jsem

zjistit, jak budou děti reagovat na ilustrace plné snových barev.

Od Aloise Mikulky jsem využila oceněné knihy Zlatou stuhou **O jelenovi s kulometem**. Kniha je sice určena pro trochu starší děti, ale chtěla jsem vyzkoušet, jak se dětem budou líbit Mikulkovy ilustrace. Vybrala jsem pro práci na pondělí pohádku O mořské panně, která mě po přečtení zaujala svým neobvyklým dějem a myslela jsem, že by mohla zaujmout i děti.

Další jeho knihou je **Pohádkový lunapark**, ve kterém jsem si vybrala báseň o Eskymácích. Knihu jsem si vybrala proto, abych trochu obměnila žánry, se kterými jsem chtěla tento týden pracovat. Báseň o Eskymácích mě zaujala pro své verše a prostředí, o kterém je děj básně vypravován. Pro práci s textem, který jsem překreslila do malovaného čtení, jsem vynechala pár dle mého názoru zbytečných veršů pro lepší pamatovatelnost pro děti.

Nakonec jsem si pro práci s ilustracemi na poslední den v týdnu vybrala knihu oceněnou Zlatou stuhou Karkulka v maskáčích. Děj příběhu je rozdělen do několika kapitol. Karkulka ale na rozdíl od klasické pohádky prožívá různá dobrodružství a to za doprovodu ježibaby. Pan Mikulka pojal příběh opět dle svého a Karkulka zde utíká před povinnou školní docházkou. Protože tuhle pohádku děti věrně znají z dřívějších čtení, zvolení kapitoly bylo libovolné. Přečtu tedy dětem kapitolu hned první, kde děti mohou ocenit vtíp.

Ke každé aktivitě v Mateřské škole se pojí:

- **vzdělávací dílčí cíle** – Jsou soubory schopností a dovedností, které chce učitel rozvíjet u dětí a před zahájením plnění týdenního plánu si určí, čeho by chtěl dosáhnout.
- **očekávané výstupy** – Popisují, co bychom chtěli u dětí rozvíjet v oblasti psychomotorické, kognitivní a afektivní.
- **konkretizované očekávané výstupy** – Zde si pedagog stanovuje klíčové kompetence, které se budou u dítěte rozvíjet v určité vzdělávací oblasti za určitou dobu. (nyní týden)
- **vzdělávací nabídka** – Je soubor činností, které si pedagog připraví na určitý den, jež by měly naplňovat očekávané výstupy.
- **Organizační formy** – Nám určují, jakým způsobem bude pedagog vést děti ve třídě k činnostem a práci.

- **Metody výuky** – Jsou to způsoby učení, kterými pedagog zajistí, že děti dosáhnou očekávaných výstupů a že se rozvinou jejich klíčové kompetence
- **Pomůcky** – Jsou souborem potřebných věcí, které se využijí v dané činnosti za den.

Celým týdnem se prolínají tyto **dílčí vzdělávací cíle**:

- „rozvoj a užívání všech smyslů.
- zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností,
- rozvoj paměti a pozornosti
- vytváření pozitivního vztahu k učení
- osvojení si některých poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní
- vytváření základu pro práci s informacemi
- vytvářet pozitivní podmínky pro další poznávání a učení
- rozvoj interaktivních komunikativních dovedností
- vytvářet povědomí o sounáležitosti se světem pomocí knih
- rozvoj estetického vkusu“

(Smolíková, 2004)

Očekávané výstupy:

- „sladit pohyb s rytmem
- ovládat koordinaci oka a ruky
- zvládat jemnou motoriku a grafomotoriku
- vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů
- pojmenovat většinu toho, čím je dítě obklopeno
- umět vyjádřit svůj názor
- své myšlenky a úvahy vyjádřit ve vhodně zformulovaných větách
- vnímat kulturní a umělecké podněty.
- překonávat stud
- respektovat rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti svých vrstevníků
- spolupráce s ostatními“

(ŠVP PV, Michalcová, 2014)

Konkretizované očekávané výstupy:

- *rozvíjet pohybové schopnosti v souvislosti s dramatizací pohádek*
- *rozvíjet všechny smysly*
- *překládat papír, skládat listy do tvaru knížky*
- *vymalovat a nakreslit obrázek k pohádce*
- *rozvíjet zájem o literaturu*
- *procvičovat vyjadřovací schopnosti*
- *získávat zkušenosti pro práci s informacemi v jejich hledání a třídění*
- *upevňování pojmů, zvyšování slovní zásoby*
- *dbát na správné zacházení s knížkami*
- *vyjádřit vlastní názor k pohádkám a jejich hrdinům*
- *porovnávat postavičky a barevné kompozice*
- *navozovat citové vztahy mezi dětmi a světem kolem nás*
- *vyhledávat různé druhy knih- poezie, pohádky, slovníky, encyklopedie.*
- *prožívat radost z vlastní tvůrčí práce*
- *naučit se text z paměti*
- *tréning soustředění se na děj*
- *rozvoj spolupráce a kooperace*
- *umět používat různé slovní druhy ve větách*
- *rozvoj zrakové a sluchové paměti*
- *seznámení s významem čtení*
- *rozvíjení sluchové a zrakové percepce, diferenciacce, analýzy a syntézy*
- *rozvoj předčtenářské gramotnosti*

PONDĚLÍ:

Vzdělávací nabídka:

Komunikativní kruh: Uvedení tématu maňáskem krtečka – rozhovor s dětmi o pojmech: Co/Kdo je ilustrátor, spisovatel, autor, pohádka, poezie, knihovna, knihkupectví, antikvariát

Rozhovor: Posílání panenky barbie (mořská panna), kdo jí drží, tak hovoří - Čtou vám rodiče pohádky? A jaká je vaše nejoblíbenější?

Čtení pohádky: Alois Mikulka, O jelenovi s kulometem, pohádka – O mořské panně

Otázky:

Líbila se vám pohádka?

Kdo žije pod vodou?

Děti jmenují, co vše bychom tam mohli najít, ukazujeme si na demonstračních obrázcích některé zajímavé tvory, které by mohli v moři žít.

Jaké vlastnosti mohla mít mořská panna? Děti jmenují přídavná jména.

Cvičení:

- *Dramatizace pohádky:*

- Jak mohl trosečník mávat na loď, aby ho viděli? Děti skáčou a mávají, co nejvíce.
- Neuměl plavat, ale my to zkusíme. Děti si lehnou na břicho a ukazují plavání.
- Přišla úděsná bouře a děti se vlní celým tělem jako vlny.
- Hřmí a bouří- učitel bouchá na bubínek a děti běží a dupou, postupně se bouře zklidňuje, bubínek bouchá potichu a děti zpomalují a zjemňují chůzi.
- Nakonec měl trosečník s pannou svatbu- stoupneme si do dvojic a uděláme bránu.

Všechny dvojice postupně prolézají a stoupnou si opět do řady.

Posilování: Plazení po lavici za pomoci pouze rukou, jako mořská panna.

Orientace ve vlastním tělesném schématu: Jak se lidé na lodích orientují ve světových stranách? - Upevňování pravé a levé strany vzhledem k sobě. Hra „Kuba řekl“ -otoč se doleva, udělej krok doprava, zvedni levou nohu, zamávej pravou rukou, udělej skok dopředu a doleva,...

Rozvoj pozornosti a zrakového vnímání: Vybereme např. tři děti, které odejdou za dveře. Schováme asi tři knihy, na místo ve třídě, kam nepatří, ale aby byly částečně vidět. Zavoláme na děti a ty musejí knihy najít. Vystřídáme všechny děti.

Rozvoj hudebního sluchu: S dětmi sedícími v kruhu si řekneme, kde se bere tolik vody, jako je v moři a vyzkoušíme si zvuk deště tleskáním dvěma prsty. Nejdříve pomalu a pak rychle.

Řízená činnost: Výroba knihy o mořské panně. Nachystáme papír A4 pro každé dítě. Rozstříhneme na půl a obě půlky společně secvakneme sešívačkou a vznikne nám čtyřstránková kniha. S dětmi si povídáme o předešlém ději pohádky a ptáme se na základní body, aby měly děti představu, co vše mohou v knize nakreslit. Každý se podepíše na titulní stranu jako autor knihy. (Obrázek č. 1)

Pořad Kostičky: Díl Knížka- v tomto pořadu, je zajímavou formou popsána funkce knihy, pojmy, které se k ní váží, jak se s knihami zachází atd.

Hodnocení dětí: Po ukončení pořadu se s dětmi podíváme na výstavu vyrobených knih a

děti zhodnotí, jak se jim pracovalo a co se jim líbilo. Také mohou říci názor na ostatní výtvary.

Organizační formy: Hromadná, frontální, individuální.

Metody výuky: Slovní, aktivizující, inscenační.

Pomůcky: Maňásek krteček, barbie, lavice, tužka, knihy z třídní knihovničky, kniha Aloise Mikulky- O jelenovi s kulometem, papíry A4, nůžky, pastelky, sešívačka, DVD s pořadem Kostičky.

ÚTERÝ:

Vzdělávací nabídka:

komunikativní kruh: Rozhovor:

Jak se správně staráme o knížky?

Kam je ukládáme?

Co se s nimi nemá dělat?

Ukázka dětem zničené a nové knihy, co je lepší?

Děj pohádky: Obrázek z knihy Pavla Čecha (Obrázek č. 2.) necháme kolovat a děti vymýšlí děj a pokračování pohádky.

Kimova hra: Děti vyjmenují předměty na obrázku, poté učitel obrázek přikryje šátkem a děti si musí vzpomenout na všechny předměty. Pro tuto hru využijeme obrázek z knihy, kde jsou namalovány různé předměty, je jich tam 12. Děti společně vzpomínají na jednotlivé předměty. Tento obrázek později využijeme pro činnost, popsanou níže.

O čem kniha je?: Uprostřed kruhu pomalu prolistovat knihu a děti budou hádat, o čem kniha asi může být?

Přečíst krátký úryvek: Pavel Čech- O zahradě

Rozhovor: Kdo může žít v zahradě? Děti jmenují faunu a flóru- Broučci, motýli, ptáci, krtci, růže, tulipány a další slova, která děti napadnou.

Sluchová analýza: Děti, které jmenují určité zvíře nebo rostlinu zároveň slova vytleskají na slabiky.

Pohybová hra: A tak si tu vykračuji, po okolí pokukuji, kdo jsi třeba ty? (dítě řekne tvora žijícího v zahradě), pojď hledat poklady, do naší zahrady. - pravidla, jako u hry „uvíjme věneček“

Opičí dráha: Motivace – Různá zvířátka pohybující se po zahradě, zdolávají mnoho různých překážek. Dráha je nachystána od rána na chodbě, která je v naší mateřské škole určena k těmto činnostem.

Pohybová hra: Děti chodí v kruhu a po dokončení básně musejí najít věc, umístěnou ve třídě, která začíná na určité písmeno.

At' jsi holka nebo kluk,
zbystří oči, napni sluch
Po třídě se rychle projdi,
co začíná na ... najdi.

Zraková syntéza: Obrázek kolující na začátku dne děti musejí slepit k sobě na bílý papír (Obrázek č. 3)

Hodnocení učitelky: Učitelka každé dítě objektivně zhodnotí a nesmí chybět i pochvala.

Návštěva knihovny: Jelikož naše Mateřská škola spadá pod objekt, který pojímá i jiné organizace jako například knihovnu. Stačí s dětmi přejít chodbu a jsme v knihovně. Děti jsou poučeny o slušném chování.

Organizační formy: Hromadná, frontální, individuální.

Metody výuky: Práce s obrázky, slovní, názorně demonstrační, aktivizující, kooperativní učení hrou.

Pomůcky: Obrázek z knihy- jeden celý a několik nastříhaných na díly pro každé dítě, šátek, kniha O zahradě Pavla Čecha, cvičební pomůcky- lavice, klouzačka, trampolína, tunel, kruhy, atd.

STŘEDA:

Vzdělávací nabídka:

Malované čtení: S dětmi si v kruhu přečteme malované čtení a děti doplňují slova za obrázky. (Obrázek č. 4) - Podle knihy Aloise Mikulky Pohádkový lunapark.

Báseň: Tuto báseň se s dětmi učíme. Nejdříve ji přečte učitel, poté učitel čte po částech a děti verše opakuji a naposled si ji zkusí říct všichni společně.

Zraková a sluchová analýza: Děti postupně určují náslovná písmena obrázků z malovaného čtení. Tato slova se pokusí děti vyhledat i v jiných knihách.

Rozhovor:

Kde žijí Eskymáci?

Jaké znáte ještě typy lidí?

Jací jsou?

Akrostich: HASIČ – Na písmena v tomto slově děti vymýšlejí slova, která souvisejí se severním pólem a zimou se kterou se pojí básně z malovaného čtení.

H – Hory

A - Aljaška

S - Sníh

I – Iglú

Č - čepice

Skupinové práce: Děti rozdělíme na 4 skupiny, jež budou vykonávat určitý úkol a po splnění úkolu se přesouvají na další stanoviště.

- 1) **Skupina** – Obrázky, které se doplňovaly do básně, jsou samostatně vystřižené a pomíchané na stole, děti skládají po paměti, jak jdou obrázky po sobě.
- 2) **Skupina** – Pracovní list s hasičem, který stříká vodou- dokreslování kapek vody (Obrázek č. 5) - každý sám
- 3) **Skupina** – Stavba iglú z kostek na koberci (Obrázek č. 6)
- 4) **Skupina** – Rybaření – chytání dřevěných ryb na magnet

Cvičení, posilování a běh: Děti vylézají po žebřinách jako hasiči a proběhnou mezi kužely po velké chodbě zpět a vrací se zpět do řady.

Hodnocení: Děti povědí, co se jim líbilo, nelíbilo, co se jim dařilo. Společně zhodnotíme stavby iglú a každý řekne svůj názor na to, jak se mu pracovalo a které se mu nejvíce líbí.

Organizační formy: Skupinová, frontální, hromadná

Metody výuky: Práce s textem, aktivizující, názorně demonstrační, rozhovor

Pomůcky: Kniha Aloise Mikulky Pohádkový lunapark, malované čtení, obrázky z básně, kostky různých druhů a velikostí, tužky, pracovní listy, obrázky, dřevěná hra- rybičky, žebřiny, kužely.

ČTVRTEK:

Vzdělávací nabídka:

„Exkurze do čítárny“: Knihy rozložíme po celé třídě na různých místech a otevřené na nějaké pěkné stránce. Děti hádají názvy knih a druh knihy. Ukazujeme si rozdíly mezi mapou, encyklopedií, veršovanou knihou, leporelem a učebnicí.

Četba části pohádky: O čertovi Pavel Čech

Rozhovor:

Žijí čerti?

Kde bydlí?

Jsou hodní?

Ve kterých pohádkách se čerti vyskytují?

Vymýšlení přídavných jmen: Koho si čerti odnášeli do pekla? Jaké lidi? Děti vyjmenovávají špatné vlastnosti.

Procvičení mluvidel: Vyplazování jazyku, jako čert- malý čertík/ zlý čert.

Určování předložek: Učitel drží v ruce postavičku kominíka a toho pokládá na různá místa ve třídě a děti popisují, kde se kominík právě nachází. Děti používají předložky nad, pod, vedle, mezi, po pravé straně třídy. Jednomu dítěti se zavážou oči a musí dle popisu, tohoto kominíčka nalézt, hned po odvázání šátku.

Pantomima: Vždy jedno dítě předvádí pohádkovou postavu a ostatní musejí hádat, která to je. Postupně se děti střídají.

Pohybová hra „na kominíka“: Kominíku, kominíku, jsou komíny čisté? Podívám se, není to tak jisté. Děti stojí v řadě za sebou s rozkročenýma nohama. První povídá první větu a poslední povídá druhou větu a podleze „komín“ pod nohama dětí na konec řady.

Výtvarná část- stopy po kominících: Na spojené stoly roztáhneme velký dlouhý papír a děti vedle sebe mají černou barvičku, kterou si každý štětcem natře na jednu ruku. Tou bude přikládat na papír a tím vzniknou černé ruky jako otisky kominíkových rukou. (Obrázek č. 7)

Štafetová hra s knoflíky: Děti jsou rozděleny na tři skupiny a každá skupina stojí za čarou. Na konci třídy jsou krabičky s knoflíky. Děti z každé skupiny musí přenést vždy jeden knoflík určité barvy ke své skupince, dokud se všechny děti neprostřídají.

Organizační formy: Skupinová, frontální, hromadná

Metody výuky: Prožitkové, aktivizující, monologické, kooperativní učení hrou,

Pomůcky: Různé druhy knih, Kniha O čertovi, soška kominíčka, velký papír, černá barva, štětec, knoflíky, krabičky.

PÁTEK:

Vzdělávací nabídka:

Vytváření hlediště: Děti nachystají židle pro publikum a na podlahu před ně položí polštářky, každý si poté sedne, kde se mu bude nejvíce líbit.

Maňáskové divadlo: Dětem předvedeme divadlo inspirované příběhem Aloise Mikulky – Karkulka v maskáčích, vyprávění prvních dvou stran o záškoláctví a o tom, kolik má ježibaba let.

Pokračování pohádky: Vyzveme děti, aby příběh dokončily.

Rozhovor:

Kdo zakopl o karkulku?

Co žije v lese?

Co tam roste?

Bojíte se chodit do lesa?

Je správné chodit za školu?

Co to znamená chodit za školu?

Co se ve škole naučíte?

Vyhledávání v knihách: Děti si najdou knihu dle svého zvážení a pokusí se najít zvířata žijící v lese.

Oblékačí pana: Co si Karkulka obleče první, co druhé, třetí, atd. nakonec červenou čepičku- části oděvu děti podrobně popíší. Využijeme zavazovací panu a děti části oděvu nasazují s pomocí učitele.

Vyhledávání obrázků: Uprostřed kruhu je rozmístěno mnoho obrázků zvířat a rostlin, děti musejí nasbírat pouze ty, které můžeme spatřit v lese a dát je na příslušné místo.

Porovnávání velikostí: Z obrázků zvířat, které můžeme nalézt v lese, si s dětmi seřadíme tyto zvířata od největšího po nejmenší dle skutečnosti. Porovnáváme.

Skupinky dětí:

- 1) **Skupina** – Obrácené pexeso s Červenou Karkulkou – asi pět dětí co nejrychleji hledá a sbírá dvojice obrázků. Kdo je nejrychlejší a obrázků nasbírá nejvíce, vyhrává.
- 2) **Skupina** – Směrovost – několik obrázků pexesa rozložíme na stole. Požádáme dítě, ať položí určitý obrázek před sebe na papír, až jich bude např. 5. Zjišťujeme, kterým směrem dítě pracuje.

- 3) **Skupina** – Nakreslí Červenou Karkulku v lese (Obrázek č. 8)
- 4) **Skupina** – Pracovní list – Jak se dostane Karkulka z lesa? (Obrázek č. 9)

Hodnocení dětí: Děti zhodnotí celý týden. Vyjmenují, co se jim líbilo, co je zaujalo, co se jim nelíbilo.

Organizační formy: Hromadná, skupinová, frontální, individuální

Metody výuky: Práce s textem, názorně demonstrační, aktivizující, rozhovor

Pomůcky: Polštáře, židle, knihy, maňásci, oblékací pana, oblečení dětí, demonstrační obrázky, pexeso s Červenou Karkulkou, pracovní list, papír, pastelky.

5.4 Poznámky, postřehy a hodnocení

Praktickou část své bakalářské práce jsem způsobem řízené činnosti vykonávala v Mateřské škole Bruntál, Pionýrská 9, odloučené pracoviště Školní 2, kde pracuji ve třídě berušek s plným počtem dětí 25. Tyto činnosti jsem zařadila do týdenního plánu s názvem Kniha studnice moudrosti v měsíci únor. Samozřejmě jsem nestihla všechny vypsané činnosti s dětmi vykonat. Šlo mi zde hlavně o náměty a nápady pro činnosti na určité téma a zjistit, co všechno je možné s dětmi provádět a jak je to baví. Tento týden v průměru docházelo do mateřské školy okolo dvaceti dětí.

V průběhu týdne jsem dětem kladla uvedené otázky:

Kdo vám doma čte pohádky?

Jaká je vaše nejoblíbenější knížka? A pohádka?“

Čtou Vám rodiče večer nebo i přes den?

Prohlížíte si u toho obrázky?

Navštěvujete s rodiči do knihovnu?

Líbí se Vám číst pohádky v Mateřské škole?

Na otázku „**Kdo vám doma čte pohádky?**“ děti odpovídaly v deseti případech, že maminka, v pěti případech sourozenec, ve čtyřech případech tatínek, dvěma z nich čte bratr i maminka, a zbytku dětem nečte nikdo, což jsou 3 děti. Když jsem se některých dětí doptávala na otázky související se čtením, výpověď dítěte, jemuž rodiče nečtou, byla, že když chlapec jde za mámou s knížkou a požádá o čtení, máma odpoví, že nemá čas.

„**Jaká je vaše nejoblíbenější knížka? A pohádka?**“ Děti odpovídaly velice různorodě a spíše si vzpomněly na pohádky zfilmované nežli psané. Mezi ty, které jsou opravdu knižní, bych jmenovala řečené – Ferda mravenec, Ledové království, Auta (blesk Mcqueen), Medvídek Pú, Krákorčina abeceda, Krteček. Ostatní jmenované byly spíše filmové pohádky nebo nějaké sloučené vymyšlené pohádky. Z výčtu lze usuzovat, že děti v této třídě mají málo ponětí o opravdových pohádkách. Většina tedy vlastní knihy Walta Disneyho, ale poklady našich českých umělců už asi „vyšly z módy“. Někteří dokonce na otázku ohledně oblíbené knihy a pohádky odpověděli, že se celý den dívají na pohádky v televizi. To uvedli 3 chlapci, z nichž dvěma nečte nikdy nikdo.

Zda čtou rodiče dětem pohádky večer nebo přes den, děti odpovídaly, že spíše před spaním čtou rodiče všech dětí, kteří uvedli, že se jim čte, což je 17, a z toho sedmi dětem čtou i přes den, když chtějí. Jedno z dětí odpovědělo, že se dívá před spaním na pohádky.

Prohlížení obrázků je u čtení knih důležitou součástí. Na tuto otázku odpověděly všechny děti, že si obrázky prohlíží. Pouze jeden chlapec si knihy ani neprohlíží. Každé dítě si obrázky prohlíží někdy přes den, někdy po přečtení, nebo během čtení.

Navštěvujete s rodiči knihovnu? Knihovnu navštěvuje osm dětí s rodiči. Rodiče jim dovolí vybrat si knížku, která se jim líbí a to vše dle obalu nebo doporučení. Zde můžeme vyhodnotit, že obal a obrázky jsou při výběru knihy důležité.

Líbí se Vám číst pohádky v Mateřské škole? Děti pohádky rády poslouchají, což je znatelné již z reakcí dětí z mých zkušeností se čtením. Proto odpověď na tuto otázku byla jednoznačná. Všem dětem se líbí čtení pohádek v Mateřské škole.

Tyto odpovědi samozřejmě nejsou stoprocentně určující, byly to pouze orientační otázky provázené celým týdnem a my víme, že některé děti si mohou špatně vybavovat minulé zkušenosti, nebo odpovídat neúplnou pravdou. Dle mého názoru, ale v rodinách ve většině případů chybí vzor čtení, což je viditelné také na dětských projevech. Již před pokládáním otázek jsem tušila, kterým dětem rodiče čtou a budou znát nějaké pohádky a kterým nikoliv nebo minimálně. Vše se odráží v práci s dětmi, do jejich zaujetí pro různé hry a činnosti, pro práci, soustředění i pro projevy v různých úkolech či pracovních listech.

Práce s textem a obrazem

Z mého pohledu se s knihami pracuje velice dobře. Stačí najít zajímavý úryvek, či obrázek a hned mě napadne mnoho činností, které mohu s dětmi provádět. U dětí se díky

uvedeným činnostem rozvíjí především předpoklady pro čtení a láska ke knihám, což je mým cílem. U dětí jsem rozvíjela zrakovou a sluchovou diferenciaci, zrakovou a sluchovou analýzu a syntézu, zrakové a sluchové rozlišování figury a pozadí, zrakovou a sluchovou paměť, vnímání reprodukce rytmu, hmatové smysly a další.

Mé poznámky a postřehy

Při čtení pohádky O mořské panně Aloise Mikulky se děti moc nesoustředily. A dle srovnání s jinými pohádkami je pohádka nějak moc nezaujala. Příběh nebyl moc dlouhý, přesto si jej děti následně při výrobě knihy skoro nepamatovaly. V rozhovoru po přečtení příběhu jsem se dozvěděla, že se zde dětem líbilo, jak se mořská panna pusinkovala s námořníkem.

O zahradě- Děti při práci s touto knihou pracovaly soustředěně. Přečetla jsem jim zajímavý a krátký úryvek, o kterém jsme si dále povídaly. Děti bavilo vymýšlet, co asi může žít v zahradě a všechny činnosti motivované zahradou vykonávaly s radostí a se zaujetím.

Střeční činnosti děti také velice bavily. Mají velice rády obrázkový text a práce s doplňujícími slovy následně vyplývala v zajímavé hry. Velice se povedly skupinové činnosti, u nichž si děti vyzkoušely práci prožitkem.

Děti se více zajímaly o pohádky Pavla Čecha než pohádky Aloise Mikulky. Dle mého názoru jsou Mikulkovy pohádky více pro děti staršího věku, které by mohly ocenit vtíp. Knihy Pavla Čecha, zejména pak kniha O čertovi, kterou jsem dětem dočítala jednoho dne před spaním, děti velice zajímaly. Děti tento příběh poslouchaly pozorně a byly neobvykle soustředěné. Poté jsem dětem ukázala obrázek kominičky Tradamily nad kterým děti žasly. (Obrázek č. 10)

Páteční závěrečný den byl věnován Červené Karkulce a lesu, kterým procházela. Opět byly děti při rozhovoru k nezastavení a vymýšlení fauny a flóry nemělo konce. Dále pak rozvoj smyslového vnímání formou her děti neuvěřitelně baví a činnosti si velice chválí také v hodnocení.

Hodnocení dětí

V pondělí se dětem dle odpovědí nejvíce líbila hra „Kuba řekl“ i když se jim strany občas pletly. Tato třída dětí má velice ráda činnosti na rozvoj smyslového vnímání a proto je také velice bavila hra na schovávání knih. Dramatizace pohádky vedla upevnění děje pro další práci s knihou a děti byly velice pozorné při provádění cviků. Velice se dětem povedla výroba knihy a některé děti si je dokonce od té doby začaly

vyrábět samy ve volném čase během ostatních dnů. Při zhodnocení dne děti odpovídaly, že se jim líbilo všechno.

V úterý děti opět velice bavila kimova hra na rozvoj zrakového vnímání. Zaujala je také pohybová hra, přetvořená ze hry „uvíjme věneček“. Děti také vždy rády běhají a skáčou a motivace pro opičí dráhu jim tuto činnost ještě více zpříjemnila.

Ve středu děti práce s malovaným čtením velice bavila. Děti si dle obrázků lépe pamatovaly znění básně, kterou jsme se učily. Při práci ve skupinkách byly také hodné. Pracovaly s nasazením a chtivostí. U hodnocení se nejvíce přikláněly ke hře na hasiče, i když dle mého názoru byly trochu hluční.

Ve čtvrtek jsem s dětmi procvičovala předložky a přídavná jména, což je pro naše děti vždy zábavou. Hra na „pantomimu“ je bavila ale ze všeho nejvíce. Předvádějícím dětem jsem ale radila, co mají předvést, protože si většina dětí neumí sama vymyslet pohádkovou postavu. Tuto hru chtějí stále hrát ve volných chvílích od té doby stále. Snad všechny děti z nějakého důvodu baví obtiskovat různé věci, proto i při obtiskování rukou kominíků byl velkým zážitkem pro všechny.

V pátek byly pro děti velmi lákavé hry, činnosti a rozhovory v kruhu nad obrázky s lesní tematikou. To také uváděly při závěrečném hodnocení. Skupinové činnosti některé chlapce předem moc nezaujaly, ale nakonec se do činností pustily se zájmem. Při hodnocení celého týdne děti reagovaly nejlépe na výrobu knihy a různé hry, na které už si moc nepamatovaly. Uváděly spíše činnosti prováděné v pátek.

Hodnocení z mé strany

Děti tento týden velice bavil a další týden si do mateřské školy začaly nosit knihy samy ze své vůle a prosily o čtení těchto knih před spaním. Jak se ukázalo, týden, který jsem s dětmi prožila, zajisté přispěl k zájmu o knihy, a proto bych doporučovala zařazovat práci s knihou do běžných činností. Dle mého názoru by se knihy, pohádky nebo příběhy mohly využívat v každodenních činnostech na jakémkoliv téma. Může se s nimi dále pracovat mnoha a mnoha způsoby.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se snažila osvětlit pojmy související s ilustracemi v knihách pro děti předškolního věku. Popsala jsem historii ilustrací a jejich hlavní funkci v životě dětí. Zabývala jsem se historií soutěží o nejkrásnější ilustrace, jakožto velice důležitou součástí mé práce. Z rámcového vzdělávacího programu jsem vyzdvihla z každé vzdělávací oblasti ty vzdělávací nabídky, které se věnují literární složce a rozvoji ve výtvarné oblasti.

Nastínila jsem zde také vzdělávací cíle, očekávané výstupy a konkretizované očekávané výstupy z Rámcového vzdělávacího programu, zabývající se estetickým cítěním a literární složkou v mé praktické části.

Popsala jsem způsob práce dvou vybraných autorů pro praktickou část, jimiž jsou Alois Mikulka a Pavel Čech. V mé práci jsem chtěla hlavně poukázat na to, jakým způsobem se dá v řízené činnosti pracovat s knihami, textem, ilustracemi. Přispět několika náměty pro inspiraci v hrách, činnostech a aktivitách provázených dny v Mateřských školách. Tyto nápady a náměty mohou využít také rodiče pro své volné chvíle s dětmi, mohou rozvíjet jejich lásku ke knihám a společné chvíle, které jsou nezapomenutelné pro budoucí život.

Knihy jsou velice důležitou součástí v mateřské škole. Je velice důležité orientovat se v soutěžích o krásné knihy, abychom věděly, se kterými pracovat a které používat pro čtení a činnosti. Také je nutné číst kritiky, kterou se mimochodem v Česku zabývá především Jaroslav Toman. Učitelé by v Mateřských školách měli dbát na to, co se dětem čte a ukazuje pro rozvoj jejich vkusu a k tomu nám samozřejmě slouží také soutěže uvedené v mé práci.

Součástí mé práce bylo zjistit, pomocí rozhovoru, jestli se v rodinách čte, zda ano, tak v jakou dobu, kdo čte nejvíce, zda si s rodiči povídají o ilustracích, jaké pohádky mají nejraději a proč, což je shrnuto v závěrečném hodnocení mé práce.

V bakalářské práci jsem využila získané zkušenosti za tři roky praxe vykonávané v mateřských školách v Bruntále. Také jsem zde využila nápady a inspirace z navštívených přednášek a také aplikovala vědomosti ze společenských disciplín získané na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Má práce na téma Ilustrace v knihách pro děti předškolního věku mě opravdu bavila a přinesla mi spoustu nových podnětů pro mou práci s dětmi. Ověřila jsem si, jak moc důležité knihy, ilustrace a příběhy jsou, ale také jsem došla k jedné velmi pozitivní věci,

kterou bych ráda zmínila. Na kterou jsem se přímo nezaměřovala, ale která jasně a zřetelně sama vykvetla na povrch. Mám na mysli zájem dětí o knihy, který se rapidně zvýšil po jednom týdnu intenzivnější práce s knihou. Velmi mile mě překvapilo, že se tak rychle dá nahradit a dohonit malý zájem rodičů v literární oblasti, nehledě na útoky masmédií a technologií, které poutají děti do svých spárů neaktivního nicnedělání. Toto zjištění mě velice povzbudilo a ujistilo v tom, že jsem se vydala správným směrem a i výběr mého povolání má smysl, neboť mohu s jasným pozitivním vlivem předávat nové obzory dětem, jejichž mysl je otevřená a tak nabytá fantazií, že by byla opravdu veliká škoda toho nevyužít a nechat to všechno jenom tak odplout spolu s puštěnou televizí, či počítačem. Každý jeden člověk, který po přečtení mé práce nabyde stejného pohledu a chuti do práce s dětmi společně s knihou je skvělým výsledkem.

POUŽITÉ ZDROJE:

1. BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000, 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 80-710-6290-1
2. BERANČICOVÁ, Svatava. *Informatorium*, Portál s.r.o., 2015. (květen, 2015)
3. COPYRIGHT, Ibbly [Online]. c.2010 [Citace 30.října.2014, 2013] Dostupné z WWW: <http://www.ibby.cz/>
4. CAMPBELL, Joseph. Citáty o pohádkách. [Online]. Dostupné z WWW: <http://www.pohadkyprodeti.cz/bylo-nebylo/citaty-o-pohadkach/>
5. ČAPEK, Karel. *Dášenka; čili, Život štěněte*. 19. vyd.,. Praha: Čs. spis., t. Stráž, Vimperk a PG 2, 1970, 95, [2] p
6. ČECH, Pavel. Impression Media s.r.o., 2008-2016, [Online]. c.2007, Dostupné z WWW: <http://www.databazeknih.cz/>
7. ČECH, Pavel. *O čertovi*. 2. vyd. Tišnov: Sursum, 2008. ISBN 978-80-7323-161-3.
8. ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990, 187 p. ISBN 80-000-0060-1
9. ČEŇKOVÁ, Jana. Citarny [Online]. c.2015 [Citace: 24.října.2015.] Dostupné z WWW: <http://citarny.cz>
10. ČUMLIVSKI, Jan. Meander [Online]. Dostupné z WWW: <http://www.meander.cz/>
11. HOLEŠOVSKÝ, F., *Glosy k vývoji české ilustrace pro děti*, Vyd.1. Praha, Albatros, 1982
12. HRUBÍN, František a [ilustrovala] Helena ZMATLÍKOVÁ. *Paleček*. 14. vyd. V Praze: Albatros, 2012. ISBN 978-800-0028-699.
13. CHALOUPKA, Otakar. - Nezkusil, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury I*, Praha: Albatros, 1973. 13-741-73 12/19
14. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.
15. KARAFIÁT, Jan a Jiří TRNKA. *Broučci: Pro malé i velké děti*. 81. vyd., (v SNDK 1. vyd.). Praha: SNDK, 1968, 106 p.

16. LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy : 30000 hesel*. Litvínov: Dialog, 2007. ISBN 80-7382-005-6.
17. MACOUREK, Miloš a [ilustroval] Adolf BORN. *Mach a Šebestová ve škole*. 7. vyd. (4. vyd. v této podobě). V Praze: Albatros, 2011. ISBN 978-800-0028-675.
18. MIKULKA, Alois. *Karkulka v maskáčích*. 1. vyd. v Albatrosu, (2. rozš. vyd.). Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01146-8
19. MOZA, Ľuboslav. Artem [Online]. c.2013 [Citace: 29.září.2013.] Dostupné z WWW: <http://www.artem.sk>
20. NOVÁK, Mirko. *Otázky estetiky v přítomnosti i v minulosti*, Vyd.1. Praha, SPN, 1963 SOUKUPOVÁ, Jana. Mafra 1999-2016, [Online]. c.2010 [Citace 10.ledna.2010.] Dostupné z WWW: <http://brno.idnes.cz/>
21. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. [Online] Dostupné z WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf
22. SOUKUPOVÁ, Jana. *Brněnský rodák Alois Mikulka je dokonale svůj. Už osmdesát let* [online]. iDnes.cz, 2013-8-13, [cit. 2013-08-14] Dostupné z WWW: <http://brno.idnes.cz/>
23. STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*, Vyd.1. Praha, Odeon 1979
24. STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Současná ilustrace dětské knihy*, Vyd.1. Praha, Albatros, 1984
25. ŠUBRTOVÁ, Milena. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3.
26. TOMAN, Jaroslav. *Konstanty a proměny moderní české poezie pro děti: (tvorba, recepce, reflexe)*. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2008. ISBN 978-80-904247-2-2.
27. TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.
28. ÚSTAV PRO ČESKOU LITERATURU, WebActive s.r.o., [Online]. c.2010., Dostupné z WWW: <http://www.ucl.cas.cz/>

29. Wikipedia, Alois Mikulka, [Online]. [Citace 11.února.2016.] Dostupné z WWW:
<https://cs.wikipedia.org>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Zuzana Válková
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Ilustrace v knihách pro děti předškolního věku
Název v angličtině:	Illustration of Books for children preschool age
Anotace práce:	<p>Tato bakalářská práce pojednává o ilustracích v knihách pro děti předškolního věku. Zabývám se zde vysvětlením pojmů, popisuji důležitost ilustrací a jejich funkci v dětském životě. Zaobírám se zajímavostmi z historie českých ilustrátorů. Popisuji historii soutěží, které mají v české republice velké zastání. V praktické části navrhuji činnosti pro práci s dětmi v rodinném nebo školním prostředí a to hlavně za využití knih Aloise Mikulky a Pavla Čecha.</p>
Klíčová slova:	Ilustrace, literatura pro děti, funkce ilustrací, historie ilustrací, soutěže ilustrátorů, Pavel Čech, Alois Mikulka
Anotace v angličtině:	<p>This bachelor's work discusses the illustrations in books for preschool children. I analyse the explanation of terms which describes the importance of illustrations and their functions in the child's life. I also deal with the interesting history of the Czech illustrators. Furthermore I characterize the history of competitions, which have a great support in the Czech Republic. In the practical part, I suggest activities</p>

	for working with children in a family or preschool environment, and doing that mainly with the use of books by Alois Mikulka and Pavel Cech.
Klíčová slova v angličtině:	Illustration , children's literature , illustrations feature , history of illustrations, illustrators contest, Pavel Čech, Alois Mikulka
Přílohy vázané v práci:	10 příloh
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	český

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

Atd. – a tak dále

s. – strana

č. – číslo

aj. – a jiné

MŠ – Mateřská škola

Apod. – a podobně

Např. – například

SEZNAM PŘÍLOH:

Obrázek č.1 – Knihy, které děti nakreslily pastelkami na téma O mořské panně.

Obrázek č.2 – Obrázek z knihy O zahradě Pavla Čecha.

Obrázek č.3 – Děti, které se pokoušejí poskládat obrázek z knihy O zahradě Pavla Čecha, zraková syntéza.

Obrázek č.4 – Malované čtení.

Obrázek č.5 – Pracovní list pro dokreslování kapek vody. (Dostupné z: <http://hasici.studenec.cz/wp-content/pracovn%C3%AD-list-%C4%8D.2.bmp>)

Obrázek č.6 – Stavba iglu z kostek různých druhů.

Obrázek č.7 – Obtisky rukou „kominíků na komíně“

Obrázek č.8 – Kresba Červené karkulky pastelkami.

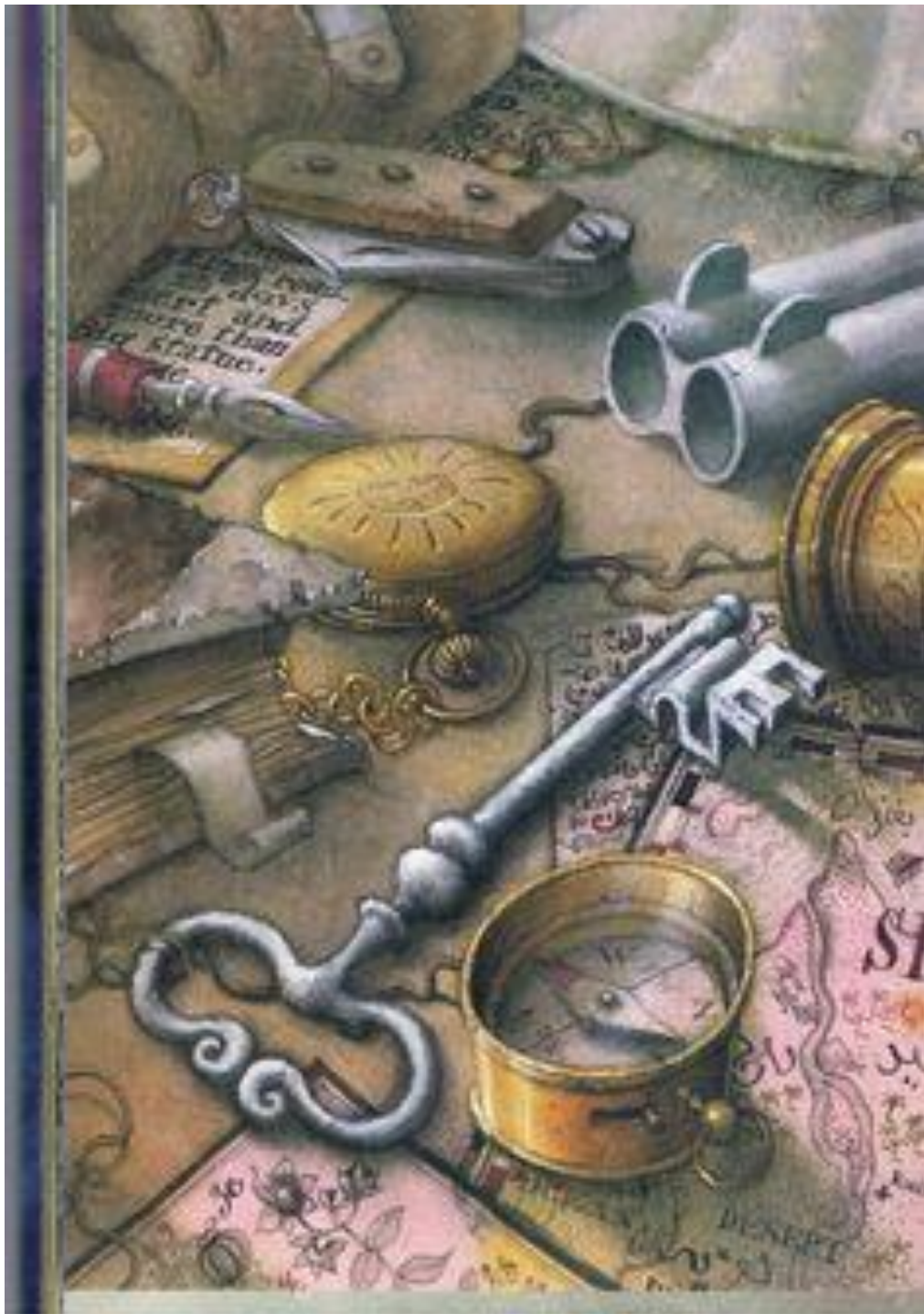
Obrázek č.9 – Pracovní list pro dokreslení správné cesty z lesa.

Obrázek č.8 – kominice Tradamila z knihy O čertovi Pavla Čecha. (Dostupné z: <http://prcekcte.blogspot.cz/2013/07/o-certovi.html>)

Obrázek č.1.

Obrázek č.2.

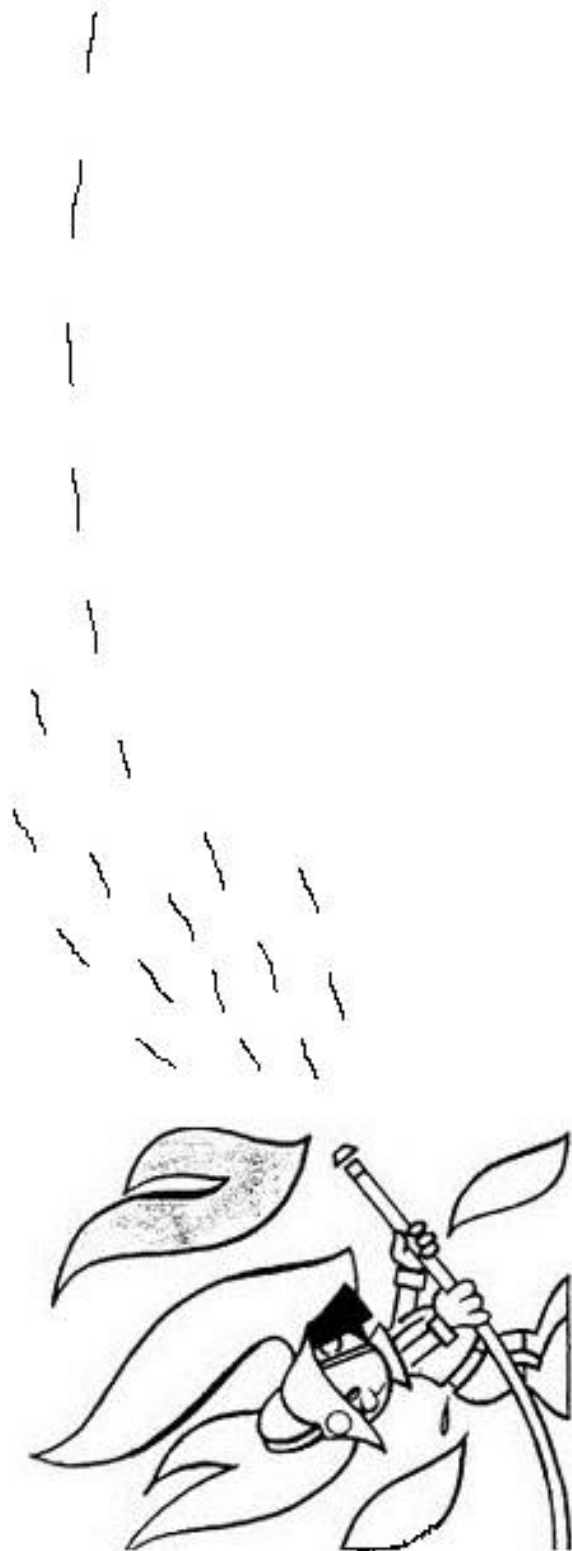
Obrázek č.3.

Obrázek č. 4.

Obrázek č. 5.

Obrázek č. 6.

Obrázek č. 7.

Obrázek č. 8.

Obrázek č. 9.

Obrázek č. 10.

